

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра німецької філології

На правах рукопису

МОРОЗ АНАСТАСІЯ ДМИТРІВНА

**СЕМІОТИЧНА ГЕТЕРОГЕННІСТЬ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ
КОНЦЕПТУ "FRIEDEN" НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ ІНВАЗІЇ В УКРАЇНУ**

Спеціальність: 035 Філологія

Освітньо-професійна програма: Мова і література (німецька). Переклад

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

Науковий керівник:

СЕМЕНЮК ТЕТЯНА ПЕТРІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології

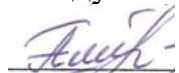
РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 5

засідання кафедри німецької філології

від « 20 » листопада 2025 р.

Завідувач кафедри

доц. Людмила ПАСИК

Луцьк 2025

Анотація

Мороз А. Д. «Семіотична гетерогенність репрезентації концепту *FRIEDEN* на тлі російської інвазії в Україну» - На правах рукопису.

Робота на здобуття ступеня магістр зі спеціальності «035 Філологія», освітньо-професійної програми «Мова і література (німецька). Переклад». – Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2025.

Магістерську роботу присвячено дослідженню особливостей вербальної та невербальної репрезентації концепту *FRIEDEN* у німецькомовному публіцистичному дискурсі, зокрема в контексті російської агресії проти України. Концепт *FRIEDEN* поєднує політичні, духовні та гуманістичні смисли, виступаючи культурним маркером європейського розуміння безпеки. Актуальність теми зумовлена потребою осмислення трансформацій у сприйнятті концепту миру в сучасному німецькому медійному просторі.

У науковій розвідці проаналізовано семантичну структуру концепту *FRIEDEN* як ментальної суті; визначено його понятійний, ціннісний та образно-асоціативний складники; сформовано номінативне поле досліджуваного концепту. Визначено, що репрезентація концепту *FRIEDEN* характеризується семіотичною гетерогенністю, поєднанням вербальних та невербальних засобів, які створюють цілісний образ миру.

Наукова новизна полягає у виявленні взаємодії різних семіотичних кодів у репрезентації концепту *FRIEDEN*. Практичне значення полягає у можливості використання результатів у курсах когнітивної лінгвістики, семіотики та перекладознавства.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних вистовків та списку використаних джерел.

Ключові слова: концепт, *FRIEDEN*, когнітивна лінгвістика, публіцистичний дискурс, вербальні й невербальні засоби, семіотична гетерогенність,

Summary

Moroz A. “Semiotic Heterogeneity of the Representation of the Concept *FRIEDEN* in the Context of the Russian Invasion of Ukraine” – On the Rights of a Manuscript.

Thesis for the degree of Master of Arts in Philology, speciality “035 Philology”, educational and professional programme “Language and Literature (German). Translation”. – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2025.

The thesis examines the verbal and non-verbal representation of the concept *FRIEDEN* («peace») in German-language publicistic discourse, particularly in the context of Russia’s invasion of Ukraine. The concept *FRIEDEN* combines political, spiritual, and humanistic meanings, functioning as a cultural marker of the European understanding of security and harmony. The relevance of the research lies in the need to comprehend the transformations in the perception of peace within modern German media, where political, cultural, and moral meanings intersect.

The scientific study analyzes the semantic structure of the concept of *FRIEDEN* as a mental entity; defines its conceptual, value, and figurative-associative components; and forms the nominative field of the concept under study. Its representation is characterized by semiotic heterogeneity and the interaction of verbal, visual, and paraverbal means that form an integral image of peace.

The scientific novelty lies in identifying the interaction of different semiotic codes in the representation of *FRIEDEN*. The practical significance of the results is in their possible application in courses on cognitive linguistics, semiotics, and translation studies.

The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and a list of references.

Key words: concept, *FRIEDEN*, cognitive linguistics, publicistic discourse, verbal and non-verbal means, semiotic heterogeneity.

Zusammenfassung

Moroz A. „Semiotische Heterogenität der Darstellung des Konzepts *FRIEDEN* vor dem Hintergrund der russischen Invasion in die Ukraine” – Als Manuskript.

Arbeit zum Erwerb des Masterabschlusses im Fach „035 Philologie“, Studiengang „Sprache und Literatur (Deutsch). Übersetzung“. – Nationale Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien, Luzk, 2025.

Die Arbeit untersucht die verbale und nonverbale Repräsentation des Konzepts *FRIEDEN* im deutschsprachigen publizistischen Diskurs, insbesondere im Zusammenhang mit der russischen Invasion in die Ukraine. Die Aktualität der Forschung ergibt sich aus der Notwendigkeit, die Veränderungen in der Wahrnehmung des Friedensbegriffs in modernen deutschen Medien zu verstehen, in denen politische, kulturelle und moralische Bedeutungen miteinander verflochten sind. Das Konzept *FRIEDEN* verbindet politische, geistige und humanistische Bedeutungen und fungiert als kulturelles Zeichen des europäischen Verständnisses von Frieden und Sicherheit.

In der wissenschaftlichen Studie wird die semantische Struktur des Konzepts *FRIEDEN* als mentale Essenz analysiert; seine begrifflichen, wertbezogenen und bildlich-assoziativen Komponenten werden bestimmt; das nominative Feld des untersuchten Konzepts wird gebildet. Seine Repräsentation ist durch semiotische Heterogenität gekennzeichnet und vereint verbale, visuelle und paraverbale Mittel, die ein ganzheitliches Bild des Friedens schaffen.

Die wissenschaftliche Neuheit besteht in der Aufdeckung der Wechselwirkung verschiedener semiotischer Codes bei der Repräsentation des Konzepts *FRIEDEN*. Der praktische Wert der Ergebnisse liegt in ihrer möglichen Anwendung in Kursen der kognitiven Linguistik, Semiotik und Übersetzungswissenschaft.

Die Arbeit besteht aus einer Einleitung, drei Kapiteln, Schlussfolgerungen und dem Quellenverzeichnis.

Schlüsselwörter: Konzept, *FRIEDEN*, kognitive Linguistik, publizistischer Diskurs, verbale und nonverbale Mittel, semiotische Heterogenität.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ТА ЙОГО СЕМІОТИЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ У СУЧАСНІЙ КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	8
1.1. Поняття концепту у когнітивній лінгвістиці	8
1.2. Структура концепту та його номінативне поле.....	13
1.3. Семіотична гетерогенність репрезентації концепту	17
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ FRIEDEN У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ ІНВАЗІЇ В УКРАЇНУ	21
2.1. Вербалізація концепту «FRIEDEN» в німецькомовному публіцистичному дискурсі.....	21
2.1.1. Понятійний компонент концепту FRIEDEN.....	21
2.1.2. Ціннісний компонент концепту FRIEDEN.....	28
2.1.3. Образно-асоціативний компонент концепту FRIEDEN	35
2.2. Номінативне поле концепту FRIEDEN	38
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. НЕВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ FRIEDEN У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	44
3.1. Експлікація концепту FRIEDEN за допомогою фотографій та малюнків.....	44
3.2. Іконічні засоби вираження концепту FRIEDEN	49
3.3. Карикатури як засоби репрезентації концепту FRIEDEN	57
Висновки до розділу 3	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	75

ВСТУП

Сучасна лінгвістика дедалі більше орієнтується на вивчення мови у взаємодії з іншими знаковими системами — візуальною, символічною, паравербальною. З огляду на це, особливу увагу дослідників привертають полікодові тексти, у яких вербальні й невербальні елементи поєднуються в єдине семіотичне ціле. Публіцистичний дискурс є одним із найдинамічніших середовищ для такого типу комунікації, адже саме він відображає суспільні процеси, формує ціннісні орієнтири та активно реагує на політичні події.

У цьому контексті актуальним об'єктом дослідження виступає концепт *FRIEDEN* («мир»), який має глибоке культурне, політичне та духовне значення для німецькомовного суспільства. Його вивчення у сучасному публіцистичному дискурсі дозволяє простежити, як мова й зображення взаємодіють у процесі осмислення категорії миру, особливо в умовах сучасних військових конфліктів.

Актуальність теми визначається тим, що концепт *FRIEDEN* посідає центральне місце в сучасному німецькому суспільстві й культурі, відображаючи не лише політичні та юридичні уявлення, але й соціальні, аксіологічні та духовні смисли. Дослідження концепту *FRIEDEN* дозволяє глибше зрозуміти специфіку німецької мовної картини світу, а також виявити особливості формування ціннісних орієнтирів, які визначають німецьку культурну ідентичність.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до аналізу вербальних і невербальних засобів репрезентації концепту *FRIEDEN* у німецькомовному публіцистичному дискурсі. У роботі уточнено семантичну структуру концепту, окреслено його номінативне поле та виявлено аксіологічні домінанти, що відображають сучасне розуміння миру в німецькій лінгвокультурі. Запропонований підхід поєднує когнітивний і семіотичний аналіз, що поглиблює уявлення про механізми функціонування культурно значущих концептів у медійному просторі.

Метою роботи є комплексне дослідження об'єктивації концепту *FRIEDEN* у німецькомовному публіцистичному дискурсі з урахуванням семіотичної гетерогенності засобів його репрезентації.

Мета роботи передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- проаналізувати теоретичні підходи до вивчення концептів у когнітивній лінгвістиці;
- дати визначення концепту та дослідити його структуру;
- окреслити семіотичну гетерогенність репрезентації концептів;
- з'ясувати семантичну структуру концепту *FRIEDEN* шляхом виявлення його понятійного, ціннісного та образно-асоціативного складників;
- сформуванати номінативне поле концепту *FRIEDEN*;
- окреслити невербальні засоби репрезентації концепту *FRIEDEN*.

Об'єктом дослідження є концепт *FRIEDEN* у німецькій лінгвокультурі.

Предмет дослідження – вербальні та невербальні засоби репрезентації концепту *FRIEDEN* у німецькомовному публіцистичному дискурсі.

У роботі застосовано комплексну **методику** аналізу концепту *FRIEDEN*, яка включає методи семіотичного, контекстуального, когнітивно-семантичного та лексико-семантичного аналізу, дефініційного та компонентного аналізу, аксіологічного та асоціативного аналізу. Крім того, в ході дослідження застосовувались дані тлумачних словників.

Матеріалом дослідження стали тексти сучасних німецьких онлайн-видань і друкованих медіа, зокрема *Der Spiegel*, *Die Zeit*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung* та інші. До аналізу залучено близько 150 публікацій за 2022–2025 роки, у яких простежується вербальна й невербальна репрезентація концепту *FRIEDEN*. Крім того, для визначення його семантичного ядра використано дані тлумачних словників (*Duden*, *DWDS*, *PONS*).

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані під час вивчення курсів когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, семіотики, аналізу дискурсу, а також у навчальних посібниках з німецької мови та перекладознавства. Матеріали дослідження можуть стати базою для подальших робіт, присвячених аналізу полікодових текстів і концептів у медіапросторі.

Апробація результатів та публікації. Деякі положення нашого дослідження знайшли своє відображення в тезах IX Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців «Лінгвістичні горизонти XXI століття» (Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки). Також результати роботи представлені у фаховій статті у журналі *Studia methodologica* «Мовна об'єктивація понятійного складника концепту FRIEDEN у сучасній німецькій мові».

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного із них, загальних висновків та списку використаних джерел.

Перший розділ «Теоретичні засади дослідження концепту та його семіотичної репрезентації у сучасній когнітивній лінгвістиці» – розглянуто поняття концепту, проаналізовано його структуру та особливості семіотичної гетерогенності репрезентації концептів у сучасній науковій парадигмі.

Другий розділ – «Вербальні засоби вираження концепту FRIEDEN у німецькомовному публіцистичному дискурсі на тлі російської інвазії в Україну» – присвячено аналізу вербальних способів репрезентації концепту FRIEDEN. У розділі досліджено його понятійний, ціннісний та образно-асоціативний компоненти, а також сформоване номінативне поле на матеріалі сучасних німецьких медіатекстів.

У третьому розділі – «Невербальна репрезентація концепту FRIEDEN у німецькомовному публіцистичному дискурсі» – з'ясовано особливості візуальної реалізації концепту за допомогою фотографій, малюнків та карикатур. Особливу увагу приділено іконічним засобам, що підсилюють смислову інтерпретацію концепту миру в німецькому медійному просторі.

У загальних висновках підсумовано результати дослідження, сформульовано основні положення та окреслено перспективи подальших наукових розвідок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ТА ЙОГО СЕМІОТИЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ У СУЧАСНІЙ КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Поняття концепту у когнітивній лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці спостерігається стійка тенденція до поглибленого вивчення взаємозв'язку між мовою і мисленням, що сприяло інтенсивному розвитку когнітивної лінгвістики. Цей напрям концентрується на дослідженні того, як мова відображає структури людської свідомості, мислення та пізнання. Центральним об'єктом дослідження когнітивної лінгвістики постає концепт, який розглядається як ментальне відображення знань, що пов'язане з мовними одиницями та бере участь у процесах сприйняття, обробки та комунікативної трансляції інформації. Концепт становить собою не лише лінгвістичний феномен, а й складне когнітивне явище, що відіграє визначальну роль у формуванні концептуальної картини світу особистості. Завдяки йому людина усвідомлює реальність, узагальнює здобуті знання та інтегрує їх у цілісну структуру індивідуального світосприйняття. Водночас концепт є об'єктом дослідження не лише когнітивної лінгвістики, а й інших наук, таких як логіка, філософія, психолінгвістика, лінгвоконцептологія, лінгвокультурологія, дискурсологія тощо. Кожна з цих дисциплін сформувала свій підхід до аналізу цього явища. Саме через це, тлумачення та розуміння даного поняття характеризується відсутністю чіткої визначеності та продовжує залишатись «розмитим» [17, с. 240].

Термін «концепт» походить з латинської мови, де «conceptus» означає поняття, а дієслово «conspicere» – вбирати в себе, формувати. Префікс «con-» підкреслює об'єднувальну функцію, що відображає філософську природу явища. Середньовічний філософ П'єр Абеляр зробив значний внесок у розвиток концепту, оскільки розглядав його як сукупність термінів, які узагальнюються в єдину точку зору на предмет. Як представник концептуалізму, Абеляр визначив

головну характеристику концепту - здатність узагальнювати інформацію, отриману в процесі пізнавальної діяльності людини. Таке розуміння концепту як когнітивного інструменту, заклало основу для його подальшого осмислення в сучасних лінгвістичних дослідженнях [8, с. 222].

Сучасні словники, зокрема Великий тлумачний словник сучасної української мови, дають доволі просте визначення концепту: концепт - 1. Формулювання, загальне поняття, думка. 2. Вигадка, фантазія [2]. Проте наукове розуміння цього терміну є значно глибшим. На думку А. Загнітка, концепт можна розглядати як базову структурну одиницю мислення людини, яка зберігає та систематизує знання. Вчений вважає, що хоча концепти мають універсальний характер і не обмежуються лише мовним вираженням, саме мова виступає найефективнішим способом їх матеріалізації та передачі в межах певної концептосфери [5].

О. Мельничук виділяє два основні напрями у розумінні цього поняття: у логіці - як смисл знака (імені), а також як загальну думку чи формулювання. Такий підхід закладає основи для розуміння, але потребує подальшого розвитку та деталізації [14]. Більш розгорнуте визначення пропонує дослідження Н. Є. Пилячик, яка трактує концепт як відображення індивідуальної картини світу – все те, що людина думає, уявляє та знає про об'єкти дійсності [18]. Розвиваючи цю думку, О. Селіванова розглядає концепт як інформаційну структуру свідомості, яка функціонує як організована одиниця пам'яті. Вона містить комплекс знань про об'єкт пізнання, включаючи вербальні та невербальні елементи, які здобуваються через взаємодію п'яти психічних функцій свідомості та позасвідомого [23].

В українській науковій традиції важливе місце займає тлумачення концепту, запропоноване Т. Космедою. Вона визначає концепт як «концентрат культурно-національної інформації, зафіксованої в мові», тоді як мовленнєва особистість розглядається як «синтез духовних і моральних рис, оцінок та форм їх словесного відображення». Згідно з цим підходом, концепт включає весь спектр значень слова (денотативний, сигніфікативний, конотативний та

прагматичний), а представник конкретної культури інтерпретує явища об'єктивної реальності з певної ментальної перспективи [9, с. 349].

З точки зору психолінгвістики, І. Штерн трактує концепт як ментальний образ, що має дві сторони — мовну та психологічну. Для психіки концепт є «ідеальним» явищем, яке відображає культурно детерміноване сприйняття світу і слугує прототипом для ряду похідних понять. У контексті мови ж концепт виступає як елемент із конкретною назвою [34, с. 336].

А. Приходько, представник когнітивного напрямку, пропонує двозначний підхід до тлумачення даного поняття. У більш вузькому значенні він сприймає концепт як феномен «життєвої філософії, як повсякденний аналог світоглядних понять, закріплених у лексиці» [21, с. 307]. В ширшому сенсі концепт розглядається як «наро-щення конотацій на значення слова» [21, с. 307].

Доповнює ці погляди етнолінгвістичний підхід І. Голубовської, яка трактує концепт як «сконцентроване вираження духовно-емоційного досвіду конкретного етносу» [3]. Цей підхід акцентує увагу на культурологічній значущості концепту як носія національних особливостей сприйняття світу.

Концепт переважно розглядається науковцями через призму його зв'язку з когнітивними, культурними, психологічними та ціннісними вимірами етнічної спільноти. На цьому підґрунті створюються різноманітні моделі для його трактування. Епістемічна модель сприймає концепт як синтез знань і досвіду особи в логічному, пізнавальному та когнітивному контекстах. Згідно психоментальної моделі, концепт є продуктом людської свідомості. Етнокультурна модель підкреслює значення культури етносу в суспільному житті. Прагмарегулятивна модель вказує, що ментальні сутності впливають на спілкування та формують особливі етнічні норми комунікації. Аксіологічна модель базується на духовних цінностях, які виникають із суспільних оцінок моральних понять таких як добро, зло, правда і справедливість тощо [17].

У сучасному мовознавстві підходи до розуміння концепту переважно концентруються на двох основних напрямках: лінгвокогнітивному та лінгвокультурологічному аспектах інтерпретації цього феномену. В контексті

лінгвокогнітивного тлумачення, за дослідженнями Ю.В. Шарапановської, концепт постає як «одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи мови і всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [31]. Натомість лінгвокультурологічний підхід трактує концепт, зокрема культурний, як основоположну одиницю культури, що виступає її концентрованим втіленням.

Обидва підходи до трактування концепту не суперечать один одному, а навпаки — тісно взаємопов'язані. Концепт як ментальна структура належить до індивідуальної свідомості та відображає особистий спосіб сприйняття світу. Одночасно, функціонуючи як культурна одиниця, він акумулює та транслює колективний досвід, який поступово інтегрується у свідомість окремої людини. Таким чином, концепт є своєрідним мостом між особистим та загальним: він зароджується в культурному контексті, проте набуває особливих рис у свідомості кожного індивіда.

Л.А. Пасик у своїх дослідженнях підкреслює різницю між окресленими підходами через їхню спрямованість відносно індивіда: якщо лінгвокогнітивний концепт розгортається від індивідуальної свідомості в напрямку культури, то лінгвокультурний концепт, навпаки, простежується від культурного простору до особистісного сприйняття [17].

З огляду на різноманітність підходів до тлумачення терміну концепт, постає важливе питання його співвідношення з іншими когнітивними одиницями, зокрема поняттям. Протягом значного періоду в лінгвістиці ці терміни розглядались як тотожні, однак нещодавно фахівці з лінгвоконцептології почали виявляти між ними суттєві змістові відмінності. Хоча «концепт» і «поняття» дійсно мають близьке значення, вони не є повними синонімами, і на основі аналізу численних наукових праць можна виокремити суттєві відмінності між цими категоріями.

Перш за все, терміни «поняття» та «концепт» використовуються в різних наукових дисциплінах. Поняття належить до сфери логіки та відображає найсуттєвіші характеристики об'єкта. Натомість концепт функціонує як термін математичної логіки, культурології та лінгвістики. Якщо говорити про семантичний простір, поняття є елементом упорядкованих значень мови. Концепти характеризуються складнішою структурою порівняно з поняттями, а також мають варіативне суб'єктивне наповнення для кожної особи. Визначальною особливістю концепту вважається його амбівалентна будова [27]. На відміну від концепту, поняття має моноаспектну структуру, оскільки представляє набір необхідних і достатніх істотних характеристик, які відповідають критеріям істинності та позбавлені емоційно-оцінного змісту через абстрагування від предметного чуттєвого досвіду [27]. Можна сказати, що поняття – це основа концепту, його головна частина з інтегральними та відмінними ознаками в межах понять одного класу.

Як зазначено в роботі Л. А. Пасик концепт представляє собою абстрактне наукове поняття, що формується на основі конкретного життєвого досвіду [17, с. 240]. Окрім того висвітлено чітке розмежування термінів «поняття» та «концепт». За її словами, поняття охоплює комплекс виявлених суттєвих характеристик об'єкта. Концепт же постає як ментальне утворення з національною специфікою, де змістовий план включає всю повноту знань про цей об'єкт, а план вираження представлений різноманітними мовними засобами – лексичними, фразеологічними, пареміологічними та іншими [17, с. 240].

Деякі науковці проводять межу між цими двома термінами таким чином: поняття розглядаються як результат домовленості між людьми, створені для забезпечення «спільної мови» під час обговорення проблем; концепти ж існують автономно, і люди лише реконструюють їх з певним ступенем впевненості чи невпевненості [17, с. 240].

Концепт трактується як фундаментальна одиниця ментальності, що виходить за рамки простого поняття і виражає саму сутність поняття. Ця сутність проявляється в різноманітних змістових формах – в образі, понятті, символі.

Дослідники також характеризують концепт як ментальний генотип, атом генної пам'яті, архетип, первісний образ та багато інших аспектів [17].

Феномен концепту полягає в його здатності відображати буття у всіх можливих вимірах. Поняття виступає одним із багатьох проявів концепту. Шлях до розуміння концепту може пролягати як через раціональне осмислення (дискурсивно) – через поняття та логічні міркування, так і через чуттєве сприйняття (недискурсивно) – через символи, образи, практичний досвід та емоційні стани. Важливою відмінністю між ними залишається те, що поняття відкрите для формулювання точних визначень, тоді як концепт уникає однозначних трактувань через свою більш розрізнену природу порівняно з поняттям [13, с. 213–217].

Отже, виходячи з усього вищесказаного, концепт - це складне смислове утворення, що поєднує в собі поняття, цінності та образи. Йому властиві не лише сухі факти, а й емоційні відтінки та оцінки. Його значення формується з різних джерел - як мовних, так і позамовних. На відміну від простого поняття, яке зазвичай абстрактне й раціональне, концепт живий, динамічний та насичений образністю.

1.2. Структура концепту та його номінативне поле

Розглядаючи концепт як складний ментальний феномен, важливо звернути увагу на його внутрішню організацію та мовне вираження. Питання структури концепту є одним з ключових у когнітивній лінгвістиці, оскільки воно допомагає зрозуміти, як саме знання зберігаються у свідомості людини та як вони відображаються в мові. Хоча науковці мають різні погляди на концепти, більшість погоджується, що вони мають складну структуру з кількома шарами. На подвійність структури концепту вказують українські дослідники М. П. Кочерган та В. В. Жайворонок, зазначаючи, що концепт має як ментальний, так і психічний вимір [Кочерган 2003], а його основа формується через асоціативне

нашарування культурних смислів (конотацій) на базове, словникове значення слова [Жайворонок 2004] [29, с. 84].

Більшість дослідників виділяють у структурі концепту ядро та периферію, базовий шар і додаткові когнітивні ознаки. Вони також описують концепт як сітку або розглядають його в межах концептуальних доменів. Сучасні лінгвісти вважають, що хоч концепт і має структуру, ця структура не має чітких меж. [36] Важливо розуміти, що концепт постійно змінюється – різні його частини стають активними в різний час, він взаємодіє з іншими концептами та існує поруч з ними. Структура концепту формується під впливом наших думок, мови та суспільства, що допомагає краще розуміти, як ми сприймаємо та відображаємо реальність.

Принцип структурної побудови концептів, що включає ядро та периферію, знаходить широку підтримку в наукових колах, і О. Селіванова є одним із провідних прихильників цього підходу. Ядро – це основні словникові значення слова, яким називають концепт. Периферія включає особистий досвід людини, додаткові значення та асоціації. Така структурна модель передбачає, що ядерний компонент містить пропозиційні дані (які відповідають логічній та несуперечливій інформації), тоді як периферійна зона включає асоціативно-термінальну (метафоричну) складову разом з модусом – компонентом, що відповідає за емоційно-оцінний аспект [22, с. 7–13.]. Подібний структурний підхід пропонує Ж. Краснобаєва-Чорна, яка розглядає ядро концепту як таке, що відповідає словниковим визначенням мовних одиниць, які представляють концепт, тоді як периферія переважно пов'язана з асоціативними зв'язками [10, с. 20].

Аналізуючи структуру концепту, варто звернути увагу на наукові погляди Л.В. Мунтян, яка у своїх дослідженнях розглядає триєдину природу цього ментального утворення. Важливо зазначити, що такий підхід до розуміння концепту має давню традицію в лінгвоконцептології, а дослідниця розвиває і доповнює ці наукові положення. Відповідно до цього підходу, структура

концепту охоплює три фундаментальні компоненти, які функціонують як єдина система. Понятійний компонент становить смислове ядро концепту та включає його дефініційні характеристики, категоріальні ознаки та логічні атрибути, що дозволяють визначити його семантичні межі та специфічні особливості.

Образний компонент відображає когнітивні метафори, закріплені в мовній свідомості. Він виявляє чуттєво-перцептивні характеристики концепту та його асоціативні зв'язки, що формуються у процесі пізнання дійсності та реалізуються через різні стилістичні засоби. Ціннісний (значущий) компонент висвітлює місце концепту в системі мови. У дослідженнях Л.В. Мунтян наголошується, що цей компонент розкриває культурну значущість концепту, його етимологічні особливості та асоціативні характеристики, сформовані в певній лінгвокультурній спільноті [15, с. 20].

Схожої думки дотримується А.М. Приходько, який розглядає концепт як багаторівневе ментальне утворення з трикомпонентною структурою. На думку вченого, концепт інтегрує в собі понятійний субстрат, що співвідноситься з ментальним референтом і становить собою певну згустку когнітивного простору. Важливим структурним елементом концепту А.М. Приходько вважає перцептивно-образний адстрат, що об'єднує різноманітні знаннєві структури, асоціативні зв'язки й образні уявлення, які виникають у мовній свідомості при активації відповідного денотата. Особливе значення дослідник надає ціннісному (валоративному) епістрату, який він розглядає як визначальну складову концепту. За А.М. Приходьком, саме цей компонент характеризується аксіологічною забарвленістю та формується під впливом духовних цінностей, притаманних представникам конкретної етнолінгвокультурної спільноти [20]. Таким чином, трикомпонентна модель концепту, представлена у працях Л.В. Мунтян та розвинута А.М. Приходьком, дає можливість комплексно осмислити це явище як багатовимірний феномен, що поєднує раціональні, емоційні, універсальні та національно-специфічні риси, відображені в мовній картині світу.

Комплекс мовних засобів, що репрезентують концепт у певний період суспільного розвитку, формує його номінативне поле. Структура номінативного поля має польовий характер і включає мовні одиниці різних частин мови. Центральну частину (ядро) номінативного поля формують прямі номінації концепту, тоді як периферійну зону складають номінації окремих когнітивних ознак, які розкривають зміст концепту та відображають ставлення до нього в різноманітних комунікативних контекстах. До складу номінативного поля входять: ключове слово-репрезентант та його синоніми; деривати; спільнокореневі слова; контекстуальні синоніми; індивідуально-авторські номінації; сталі словосполучення; фразеологізми з іменем концепту; паремії; метафоричні найменування; стійкі порівняння; вільні словосполучення з когнітивними ознаками концепту; лексикографічні тлумачення відповідних мовних одиниць; тематичні тексти різних стилів, що розкривають зміст концепту [3, с. 22–26].

Дослідження номінативного поля концепту відбувається за певним алгоритмом. Спочатку науковці збирають зі словників слова та вирази, пов'язані з основним словом-назвою концепту. Далі проводять аналіз значень цих слів, щоб виявити головні смислові елементи. Потім упорядковують ці елементи за змістом і розподіляють усі зібрані мовні одиниці на центральну, середню та периферійну зони. Важливою частиною дослідження є також аналіз походження ключових слів. Перший етап вивчення концепту передбачає роботу зі словниками, де дослідники аналізують значення слова, що називає концепт. Це допомагає виявити найважливіші складові його змісту. У тлумачних словниках знаходять найчастіше вживані значення, які формують основу концепту [21]. Після цього вивчають синоніми до основного слова. Синоніми показують додаткові відтінки значення концепту і зазвичай належать до середньої зони його номінативного поля. Дослідники розглядають значення кожного синоніма і об'єднують їх у групи за схожістю.

Таким чином, структура концепту та його номінативне поле становлять взаємопов'язані аспекти вивчення концептів у когнітивній лінгвістиці. Структура

відображає внутрішню організацію концепту як ментального утворення, а номінативне поле демонструє його репрезентацію в мовній системі. Комплексний аналіз обох цих аспектів дозволяє глибше розуміти природу концептів та їхню роль у пізнанні й відображенні дійсності.

1.3 Семіотична гетерогенність репрезентації концепту

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується посиленою увагою до вивчення особливостей формування та функціонування концептів у різних типах дискурсу. Водночас, розвиток інформаційних технологій та мультимедійної комунікації призвів до суттєвих змін у способах передачі та сприйняття інформації, що безпосередньо вплинуло на форми репрезентації концептів у сучасному комунікативному просторі.

Семіотична гетерогенність текстів проявляється у використанні різних знакових систем: словесні (вербальні), зображувальні (невербальні) та супровідні (паравербальні) елементи [27]. Тексти, що характеризуються такою властивістю, називають полікодовими. Використання різних кодів дозволяє репрезентувати концепти через комбінацію словесного та візуального оформлення.

В основі теорії семіотичної гетерогенності лежить розуміння подвійної природи концептуальної інформації. Як зазначає І.С. Шевченко, частина концептуальної інформації фіксується через звуки чи письмо, а інша представлена в людській свідомості іншим шляхом – через образи, малюнки, жести, міміку [32]. Словесна номінація концепту не є обов'язковою умовою його існування як ментальної одиниці.

У працях Т.П. Семенюк зауважується, що хоча основні концепти знаходять своє вираження в мові, проте чимало інформації зберігається у свідомості через інші канали – у формі образів, малюнків, схем [27]. Із цього випливає методологічний принцип: комплексне дослідження концепту вимагає аналізу як вербальних, так і невербальних компонентів. Обмеження лише вербальними актуалізаторами значення істотно звужує розуміння концептуальних структур.

Найбільш ґрунтовно питання семіотичної гетерогенності розроблено у працях А.М. Приходька. Він зазначає, що мовне втілення мають не всі концепти, однак потенційно кожен з них може знайти своє вираження в дискурсі. Це може відбуватися через розгорнуті описи, підтекст, синонімічні ряди, невербальні засоби або навіть через замовчування [20, с. 240].

Важливим внеском А. М. Приходька у вивчення невербальних форм вираження концептів є його класифікація. Дослідник виділяє два типи невербального вираження: автономне – коли невербальні засоби (наприклад, жести) самотійно передають певний смисл і не потребують словесного пояснення, та комітативне – коли невербальні елементи супроводжують концепт, створюючи наочність, підкреслення чи акцентування його аспектів [20, с. 240].

Серед форм невербального вираження концептів А. Приходько особливу увагу приділяє візуалізації. За його визначенням, це не створення нового концепту, а відтворення вже існуючого за допомогою зображень: фотографій, малюнків, відео [20, с. 240]. Таке відтворення забезпечує подвійне представлення концепту – через слова та через зображення, що робить його структуру наочнішою та зрозумілішою [20, с. 240]. Варто зазначити, що через візуалізацію можна не лише представити концепт, але й підкреслити його особливості. Як зауважує А. Приходько, візуальні елементи можуть підсилити контрастність концепту, розширити його асоціативне поле та акцентувати його ціннісну складову.

Процес декодування невербально представленого змісту є важливим аспектом аналізу полікодових текстів. Ф. Барден описує цей процес як перетворення сенсорних і моторних сигналів на ментальні концепти на основі асоціацій. Між сигналами й концептами встановлюється систематичний зв'язок. При цьому для декодування сигналів не має принципової різниці, за допомогою яких семіотичних ресурсів вони актуалізовані [35].

У контексті аналізу полікодових текстів теоретична класифікація невербального вираження концептів за А. М. Приходьком має практичне

застосування. У деяких текстах невербальні елементи дублюють словесний ряд (відповідає комітативній версифікації), в інших – доповнюють вербальні або виступають єдиними носіями концептуального смислу (відповідає автономній версифікації).

На основі взаємозв'язку різнокодових структурних складників можна виділити три типи текстів:

1. тексти, у яких вербальна об'єктивація і невербальна версифікація концептів повністю збігаються;
2. тексти, у яких невербальна версифікація концептів доповнює їхню вербальну об'єктивацію;
3. тексти, у яких невербальна версифікація концептів є єдиним носієм концептуального смислу.

Таким чином, семіотична гетерогенність постає як важливий механізм репрезентації концептів у сучасній комунікації. Вона забезпечує вираження концептів не лише через слова, але й через зображення, які часто функціонують як самостійні носії змісту. Це розширює можливості представлення концептів в умовах мультимодальної комунікації та забезпечує більш повну і глибоку трансляцію смислів.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження з'ясовано, що концепт є центральною одиницею когнітивної лінгвістики, яка поєднує мовні, ментальні й культурні виміри людського пізнання. Він виступає не просто поняттям, а складним смисловим утворенням, що відображає взаємодію мислення, мови та культури. У різних наукових школах концепт розглядається крізь призму логічного, філософського, психолінгвістичного, лінгвокультурологічного та лінгвокогнітивного підходів, що зумовлює відсутність єдиного визначення, проте підтверджує його універсальність і багатовимірність. У роботі підкреслено, що на відміну від поняття, яке є суто раціональною логічною категорією, концепт включає також емоційно-оцінні, образні й ціннісні складники, тобто охоплює як інтелектуальний, так і культурно-ментальний досвід людини.

Структура концепту розглядається як динамічна система, що складається з ядра й периферії, у яких поєднуються понятійний, образний і ціннісний елементи. Така модель дозволяє простежити, як знання та уявлення про світ структуруються у свідомості людини й виражаються засобами мови. Номінативне поле концепту демонструє показує мовну репрезентацію цієї структури: воно охоплює ключові слова, синоніми, фразеологізми, прислів'я, метафори та інші лексичні одиниці, через які реалізується зміст концепту.

Особливу увагу приділено семіотичній гетерогенності, тобто багатокодовості репрезентації концептів – через вербальні одиниці, зображення, жести, інтонацію, візуальні символи. Такий підхід розширює можливості відтворення смислів і поглиблює розуміння концепту як явища, що існує на перетині мовного, когнітивного та культурного просторів.

Отже, у результаті аналізу зроблено висновок, що концепт — це складна ментально-мовна одиниця, яка відбиває процеси пізнання, зберігає культурний досвід і слугує основним інструментом осмислення та вербалізації картини світу. Його вивчення потребує комплексного підходу, який поєднує когнітивні, лінгвокультурологічні та семіотичні методи аналізу.

РОЗДІЛ 2. РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ FRIEDEN У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ ІНВАЗІЇ В УКРАЇНУ

2.1. Вербалізація концепту FRIEDEN в німецькомовному публіцистичному дискурсі

2.1.1. Понятійний компонент концепту FRIEDEN

Понятійний складник концепту є центральним елементом його структури, оскільки відображає основні семантичні характеристики, зафіксовані в мові. Він становить ядро концепту, навколо якого формуються образний та ціннісний складники. Дослідження понятійного складника передбачає аналіз словникових дефініцій, вивчення синонімічного ряду та розгляд складних слів із компонентом досліджуваної лексики.

Концепт *FRIEDEN* (мир) займає особливе місце в німецькій лінгвокультурі. Інтерес до цього поняття зумовлений низкою чинників. Насамперед, історичне минуле Німеччини суттєво вплинуло на формування ставлення до миру в національній свідомості. Країна, яка пережила дві світові війни, стала активним прихильником мирного вирішення конфліктів та міжнародної співпраці. Як провідна країна Європейського Союзу, Німеччина бере активну участь у забезпеченні регіональної безпеки, що відображається в частому вживанні слова «*Frieden*» у політичному дискурсі. Крім того, російсько-українська війна актуалізувала концепт *FRIEDEN* у німецькому інформаційному просторі. Війна, яка розпочалася у 2014 році з окупації Криму, а в лютому 2022 року переросла у повномасштабне вторгнення, змусила переосмислити поняття миру в європейському контексті.

Етимологічний аналіз показує, що слово "*Frieden*» походить від давньоверхньонімецького «*fridu*» (захист, пощада) та середньоверхньонімецького «*vride*» (мир, захист). Ці форми пов'язані з індоєвропейським коренем *prī-*, що означає «любити», «щадити» [52]. Таке

етимологічне походження вказує на позитивну конотацію поняття миру, його зв'язок із доброзичливістю та захистом, що є важливим для розуміння концепту.

Для глибшого розуміння понятійного складника концепту *FRIEDEN* доцільно проаналізувати його дефініції в авторитетних німецьких словниках. Для дослідження обрано чотири німецькі словники: Duden, DWDS, Verben та PONS (Див. таблиця 1.1.):

№ з/п	Duden	DWDS	Verben	PONS
Vertraglich gesicherter Zustand	+	+	+	+
Friedensvertrag	+	+	+	+
Zustand der Eintracht, der Harmonie	+	+	+	+
Abwesenheit von Krieg und Gewalt	-	+	+	+
Geborgenheit in Gott	+	-	-	-

Таблиця 1.1. Дефініційний аналіз концепту *FRIEDEN*

На основі таблиці можна визначити, що основними значеннями іменника Frieden є ті, що зустрічаються в усіх словникових статтях. У даному випадку це:

1. **«*Vertraglich gesicherter Zustand des inner- oder zwischenstaatlichen Zusammenlebens in Ruhe und Sicherheit*»** (юридично закріплений стан внутрішньодержавного або міжнародного співіснування в спокої та безпеці).
2. **«*Friedensvertrag*»** (мирний договір).
3. **«*Zustand der Eintracht, der Harmonie*»** (стан злагоди, гармонії).

Відповідно до частотності появи у словниках, значення концепту *FRIEDEN* можна структурувати на ядро та периферію. До ядра належать значення, представлені в усіх чотирьох словниках (юридично закріплений стан, мирний договір, стан злагоди). До периферії 1 належить значення « відсутність війни чи насильства », яке представлене у трьох словниках: «*Abwesenheit von Krieg und Gewalt*» (DWDS), «*Keine Gewalt oder Streit*» (Verben), «*Fehlen von Auseinandersetzungen* » (PONS). До периферії 2 належить значення «релігійний

аспект миру, відчуття захищеності в Бозі», зафіксоване лише в словнику Duden: «*Gefühl der Geborgenheit in Gott* ».

Аналіз дефініцій виявив ключові диференційні семи, які притаманні концепту *FRIEDEN* і відрізняють його від інших концептів німецької мови:

1. **Офіційна врегульованість відносин** – сема, наявна в усіх чотирьох словниках, вказує на те, що *FRIEDEN* – це не просто відсутність конфлікту, а правовий стан, закріплений договорами та міжнародним правом: «*vertraglich gesicherter Zustand*» (Duden), «*Zustand ungestörter Beziehungen zwischen Staaten*» (DWDS), «*völkerrechtlich geregelter Zustand* » (Verben), «*Zustand ohne Krieg zwischen Staaten* » (PONS).
2. **Договірна фіксація** – усі словники вказують на *FRIEDEN* як на договір: «*Friedensvertrag*» (Duden), «*Vertrag, der einen Krieg beendet*» (DWDS), «*Vertrag zur Beendigung eines Krieges*» (Verben), «*Vertrag nach Kriegsende* » (PONS).
3. **Гармонійне співіснування** – всі словники фіксують у концепті *FRIEDEN* компонент гармонії та злагоди: «*Zustand der Eintracht, der Harmonie* » (Duden), «*Zustand der Harmonie, des Einvernehmens* » (DWDS), «*Innere Ruhe, Eintracht* » (Verben), «*Harmonisches Zusammenleben* » (PONS).
4. **Відсутність збройного конфлікту** – ця сема представлена у трьох з чотирьох словників: «*Abwesenheit von Krieg und Gewalt* » (DWDS), «*Keine Gewalt oder Streit* » (Verben), «*Fehlen von Auseinandersetzungen* » (PONS).
5. **Духовний вимір** – сема зафіксована лише у словнику Duden: «*Gefühl der Geborgenheit in Gott* » (відчуття захищеності в Бозі).

За даними словників, понятійний складник концепту *FRIEDEN* можна умовно поділити на два підскладники:

1. *FRIEDEN* як політичний та юридично закріплений мир, що означає відсутність війни та насильства і регулюється на рівні міжнародних відносин (представлений семами «офіційна врегульованість відносин » і «договірна фіксація »).

2. *FRIEDEN* як стан гармонії та внутрішнього спокою, що охоплює соціальні, психологічні та релігійні аспекти (представлений семою «гармонійне співіснування» та семами «відсутність збройного конфлікту» і «духовний вимір»).

Для глибшого розуміння понятійного складника концепту *FRIEDEN* важливо дослідити його синонімічний ряд. За даними авторитетних німецьких словників, до основних синонімів слова «*Frieden*» належать:

За синонімічним словником Duden [43]:

- *Eintracht* (згода, узгодженість)
- *Einigkeit* (єдність, одностайність)
- *Harmonie* (гармонія)
- *Ruhe* (спокій)
- *Verständigung* (взаєморозуміння)
- *Versöhnung* (примирення)
- *Waffenruhe* (перемир'я, припинення вогню)
- *Waffenstillstand* (перемир'я, припинення вогню на умовах договору)

За даними *OpenThesaurus* також можна додати [43]:

- *Aussöhnung* (примирення, залагодження)
- *Friedlichkeit* (мирність, миролюбність)

Синонім «*Waffenruhe*» (перемир'я, припинення вогню) часто вживається в контексті військових конфліктів і переговорів. Наприклад, у статті на сайті *Zeit Online* знаходимо: «*Zuvor war es der amerikanischen Seite mit viel Druck gelungen, die Ukrainer zu einer bedingungslosen 30-tägigen Waffenruhe zu bewegen – doch Moskau zog da nicht mit [66]*». («Раніше американській стороні вдалося з великим тиском схилити українців до безумовного 30-денного припинення вогню, але Москва на це не погодилася.»)

Близький до нього за значенням синонім «*Waffenstillstand*» (перемир'я) також активно використовується в політичному дискурсі, особливо в контексті дипломатичних зусиль з урегулювання конфліктів. У промові Федерального президента Німеччини Франка-Вальтера Штайнмаєра: «*Ich hoffe darauf, dass das,*

was jetzt begonnen hat in Dschidda in einen Waffenstillstand einmündet. Aber es müssen am Ende auch faire Bedingungen für die Ukrainerinnen und Ukrainer da sein und am Ende auch die Gewährleistung für Sicherheit für die Ukraine [60]». («Я сподіваюся, що те, що зараз почалося в Джидді, призведе до перемир'я. Але в кінцевому підсумку повинні бути справедливі умови для українок та українців, а також гарантія безпеки для України.»)

Синонім «*Versöhnung*» (примирення) часто вживається в історичному та міжкультурному контексті. У співчутті Федерального президента Німеччини з приводу смерті Маріана Турського читаємо: «*Er, der das Ghetto von Lodz und drei deutsche Konzentrationslager, Auschwitz, Buchenwald und Theresienstadt überlebt hat, setzte sich zeitlebens für Verständigung und Versöhnung mit meinem Land ein [61]*». («Він, який пережив гетто Лодзі та три німецьких концентраційних табори – Аушвіц, Бухенвальд і Терезієнштадт, все своє життя виступав за взаєморозуміння та примирення з моєю країною. »)

Синонім «*Eintracht*» (згода, злагода) часто вживається в контексті бажаного стану суспільних відносин. У різдвяному зверненні Федерального президента Німеччини знаходимо: «*An Weihnachten feiern wir Christen die Ankunft des Kindes, das Hoffnung bringt in eine düstere Gegenwart. Und auch viele Nichtchristen feiern mit und lassen sich berühren von den Verheißungen der Weihnachtsgeschichte: Wärme und Schutz, Nähe und Eintracht, Zuversicht und Frieden [63]*». («На Різдво ми, християни, святкуємо прихід дитини, яка приносить надію в похмуре сьогоднішнє. І багато нехристиян також святкують і дозволяють зворушити себе обіцянками різдвяної історії: тепло і захист, близькість і злагода, впевненість і мир»)

Аналіз синонімічного ряду концепту *FRIEDEN* показує різноманітність відтінків значення цього поняття в німецькій мові. Синоніми розкривають різні аспекти концепту – від формальних дипломатичних домовленостей (*Waffenruhe, Waffenstillstand*) до духовно-психологічних станів (*Eintracht, Harmonie, Ruhe*) та активних процесів налагодження стосунків (*Versöhnung, Verständigung*).

Такий широкий спектр синонімів підтверджує багатогранність концепту *FRIEDEN* у німецькій лінгвокультурі та його важливість для різних сфер суспільного життя – від міжнародної політики до міжособистісних стосунків.

Важливою частиною понятійного складника концепту *FRIEDEN* є також складні слова (композиції) з компонентом «*Frieden*». Німецька мова характеризується продуктивним словотворенням, і композиції з компонентом «*Frieden*» розкривають додаткові аспекти концепту в різних сферах життя суспільства.

Аналіз понятійного складника концепту *FRIEDEN* неможливий без розгляду складних слів із компонентом «*Frieden*». Словник DWDS фіксує значну кількість таких лексичних одиниць, серед яких найбільшу частотність вживання мають:

- *Friedensvertrag* (мирний договір) – «*Vertrag zwischen den ehemals kriegführenden Staaten, der die vereinbarten Friedensbedingungen enthält*» [48](договір між колишніми воюючими державами, що містить узгоджені умови миру)
- *Friedensabkommen* (мирна угода) – «*Vereinbarung zwischen Arbeitgebern und Gewerkschaften über die gütliche Einigung in Tarifkonflikten ohne Streiks bzw. Aussperrungen*» [44](угода між роботодавцями та профспілками про мирне вирішення тарифних конфліктів без страйків чи локаутів)
- *Friedensverhandlungen* (мирні переговори) – «*Verhandlung zur Herbeiführung des Friedens*» [49](переговори для досягнення миру)
- *Friedensbewegung* (рух за мир) – «*soziale Bewegung, die vorrangig für das friedliche Zusammenleben der Menschen eintritt, sich gegen Krieg und militärische Auslandseinsätze als Mittel der Politik sowie gegen Aufrüstung und die Rüstungsindustrie richtet*» [45] (соціальний рух, який передусім виступає за мирне співіснування людей, проти війни та військових операцій за кордоном як засобу політики, а також проти озброєння та оборонної промисловості)
- *Friedensprozess* (мирний процес) – «*längere Abfolge von Gesprächen, Verhandlungen, diplomatischen Bemühungen o. Ä., die letztlich einen*

militärischen Konflikt beenden, zu einem friedlichen Zusammenleben der beteiligten Parteien führen und dieses dauerhaft absichern sollen» [48](тривала послідовність переговорів, дипломатичних зусиль тощо, які в кінцевому підсумку повинні припинити військовий конфлікт, привести до мирного співіснування залучених сторін та надійно його забезпечити)

Складне слово «*Friedensvertrag* » активно використовується в політичному та дипломатичному контекстах. Наприклад, у заяві російського президента щодо конфлікту з Україною, опублікованій Deutsche Welle: «*Mit dieser beginnen wir dann Verhandlungen über einen Friedensvertrag, unterzeichnen legitime Dokumente, die weltweit anerkannt werden und sicher und stabil sind [58]* » . («З нею [новою владою] ми потім розпочнемо переговори щодо мирного договору, підпишемо легітимні документи, які будуть визнані у всьому світі, безпечні та стабільні ») «*Friedensabkommen*» часто зустрічається в медіадискурсі щодо міжнародних конфліктів. У повідомленні Euronews про можливе врегулювання конфлікту в Україні зазначено: «*Starmer lobte Trump für die "großartige Gelegenheit", ein historisches Friedensabkommen zu erreichen, und fügte hinzu, dass ein Abkommen unter den richtigen Umständen in der Ukraine und auf der ganzen Welt gefeiert werden würde [64]* » . («Стармер похвалив Трампа за "чудову можливість" досягти історичної мирної угоди і додав, що угода за правильних обставин вітатиметься в Україні та в усьому світі »)

«*Friedensbewegung* » відображає активну громадянську позицію щодо миру та спрямований на суспільні зміни. Наприклад: «*Während des aktuellen Russland-Ukraine-Konflikts, der 2014 begann, waren beide Teile der ehemaligen sowjetischen Friedensbewegung in Kriegsanstrengungen verwickelt, unterstützten Kämpfer im Donbass und beschönigten die auf Eskalation ausgerichtete Politik der jeweiligen Regierungen in internationalen Gremien [46]* » . («Під час нинішнього російсько-українського конфлікту, який почався в 2014 році, обидві частини колишнього радянського руху за мир були залучені до військових зусиль,

підтримували бойовиків на Донбасі та виправдовували спрямовану на ескалацію політику відповідних урядів у міжнародних органах. »)

Складні слова з компонентом *Frieden* розкривають багатогранність концепту миру в різних контекстах. Від дипломатичних документів (*Friedensvertrag*) до соціальних рухів (*Friedensbewegung*), ці лексичні конструкції демонструють глибину та складність суспільного розуміння миру. Словотворчі моделі переконливо показують, що мир у німецькій мовній картині світу — це не просто відсутність конфлікту, а складна система взаємопов'язаних процесів. Політичні переговори (*Friedensverhandlungen*), міждержавні угоди (*Friedensabkommen*) та громадські ініціативи утворюють цілісну мережу смислів.

Аналіз понятійного складника концепту *FRIEDEN* демонструє органічне поєднання формальних та емоційно забарвлених значень. Словникові дефініції, синонімічні ряди та композити створюють багатшарову картину, що відкриває простір для глибшого дослідження образних та ціннісних характеристик цього фундаментального поняття.

2.1.2. Ціннісний компонент концепту **FRIEDEN**

Ціннісний компонент концепту відіграє вирішальну роль у висвітленні особливостей сприйняття та оцінки явищ у мовній свідомості носіїв німецької мови. Цей компонент перетворює абстрактне поняття на багатогранну систему значень із виразним соціокультурним підґрунтям. Головне призначення ціннісного компонента полягає в актуалізації концепту шляхом розкриття його емоційно-оцінного потенціалу, що дозволяє не обмежуватися сухим описом явища, а розкривати його глибинне значення через призму колективних та індивідуальних стратегій тлумачення дійсності. Варто наголосити, що ціннісний компонент долає межі простої номінації, виконуючи функцію своєрідного посередника в передачі культурних смислів та висвітлюючи складні взаємини між мовою, мисленням та суспільною практикою [28, с. 267–272].

У рамках формування індивідуально-авторської картини світу ціннісний компонент концепту постає потужним засобом фіксації оцінних характеристик та емоційного ставлення до явища в мовному середовищі [28, с. 267–272].

Наявність ціннісного компонента є обов'язковою умовою перетворення ментальної структури на повноцінний концепт. За словами А. Приходько, актуальність концепту зумовлюється продуктивністю його мовної реалізації, а оцінність — функціонуванням у мові одиниць, які мають стійке позитивне або негативне конотативне забарвлення [21]. Важливо й те, що сукупність концептів із вираженим аксіологічним компонентом формує ціннісну картину світогляду певного соціуму, в якій відбиваються найсуттєвіші культурні смисли, що «підтримують і зберігають тип культури через мову» [21].

Аналізуючи ціннісний компонент концепту *FRIEDEN*, можна виокремити розгалужений комплекс оцінних характеристик, серед яких наявні як традиційно позитивні конотації (трактування миру як суспільного блага, недосяжного ідеалу та моральної норми співіснування), так і контрверсійні або амбівалентні смислові нашарування. Подібна дуальність виступає характерною ознакою концептів, що перебувають на межі між особистісним та загальнонаціональним досвідом. У лінгвістичному просторі концепт *FRIEDEN* актуалізується не тільки через прямі номінації, але й через непрямі засоби вираження – за допомогою метафоричних конструкцій, символічних означень та культурно маркованих референцій, які виступають провідниками ціннісного змісту.

В аксіологічній структурі концепту можна виокремити два головні напрями: позитивний (пов'язаний з ідеями гармонійного співіснування, захищеності та соціальної рівноваги) та негативний (пов'язаний з елементами примусу, вимушеного компромісу та порушеної справедливості). Таке подвійне сприйняття обумовлюється не лише контекстуальними рамками використання, але й соціальною позицією, політичними поглядами чи емоційним станом мовця.

Німецька мова демонструє широкий спектр стійких словосполучень із лексемою «*Frieden* », які виражають позитивне сприйняття цього феномену: «*Frieden stiften* » (встановлювати мир), «*in Frieden leben* » (жити в мирі), «*Frieden*

bewahren » (зберігати мир), «*den inneren Frieden finden* » (знайти внутрішній спокій)[40]. Ці вирази не лише описують практичні аспекти мирного співіснування, але й транслують ідею про мир як про бажаний стан, що потребує зусиль для його досягнення та підтримання. Аналіз семантичного наповнення таких словосполучень свідчить, що в німецькій мовній свідомості мир сприймається не як пасивний стан, а як результат активних дій. Дієслівні компоненти «*stiften* » (встановлювати), «*bewahren* » (зберігати) акцентують увагу на необхідності цілеспрямованої діяльності для досягнення та підтримання мирного стану. Показовими є дієслівні компоненти «*stiften*» (встановлювати), *bewahren*» (зберігати), які підкреслюють потребу в свідомій діяльності задля здобуття та збереження миру. Такі мовні конструкції віддзеркалюють притаманне німецькій культурі розуміння миру як суспільної цінності, що потребує уваги та відповідального ставлення.

У контексті російсько-української війни ці мовні конструкції набувають нових відтінків значення. Особливо показовим є використання виразу «*Frieden stiften* » у дискусіях про умови справедливого миру: «*Wer wirklich Frieden stiften will, müsse die Realitäten anerkennen – das bedeute, Russlands Verantwortung für den Angriffskrieg zu benennen [41]*». («Хто справді хоче встановлювати мир, повинен визнавати реальність – це означає називати відповідальність Росії за агресивну війну»). Особливо знаковим для німецького політичного дискурсу залишається вислів федерального канцлера Віллі Брандта: «*Frieden ist nicht alles, aber ohne Frieden ist alles nichts [70]*». («Мир — це не все, але без миру все — ніщо. ») Ця лаконічна формула, побудована на антитезі, відображає подвійність ціннісного сприйняття миру – як необхідної, але недостатньої умови суспільного благополуччя. Цитата часто використовується в сучасних дискусіях про російсько-українську війну, але з важливими доповненнями, які підкреслюють, що справжній мир неможливий без справедливості та свободи.

У політичному дискурсі концепт *FRIEDEN* часто пов'язується з питаннями європейської безпеки. Федеральний президент Франк-Вальтер Штайнмаєр у своєму зверненні використовує яскраве метафоричне висловлювання: «*Ich*

appelliere an Präsident Putin: Lösen Sie die Schlinge um den Hals der Ukraine! Suchen Sie mit uns einen Weg, der Frieden in Europa bewahrt! [62]» («Я звертаюся до президента Путіна: Зніміть петлю з шиї України! Шукайте разом з нами шлях, який збереже мир у Європі! »).

Важливим є також взаємозв'язок концептів *FRIEDEN* і *FREIHEIT* (свободи) в контексті обговорення війни в Україні: «*Die Ukraine soll in Frieden und Freiheit leben [38]*». («Україна повинна жити в мирі та свободі. ») Поєднання цих двох концептів в одному виразі відображає суттєву еволюцію в розумінні цінності миру – його нерозривний зв'язок зі свободою. У німецькій публіцистиці та політичних промовах сполучення «*Frieden und Freiheit* » стає все більш частотним, що свідчить про формування нової парадигми сприйняття концепту *FRIEDEN*, де мир без свободи втрачає свою цінність.

Водночас, у німецькій мові існує цілий спектр мовних одиниць, які виражають критичне ставлення до окремих форм миру. Негативне забарвлення концепту *FRIEDEN* простежується насамперед на лексичному рівні, зокрема в прикметниках, які передають сумнівну якість миру: «*scheinbarer Frieden*» (удаваний мир), «*ungerechter Frieden*» (несправедливий мир), «*fragiler Frieden* » (крихкий мир), «*erzwungener Frieden* » (нав'язаний мир), «*fauler Frieden* » (гнилий мир), «*Schandfrieden* » (ганебний мир), «*Scheinfrieden* » (фальшивий мир). Усі ці словосполучення демонструють, що мир у німецькому мовному просторі не є однозначним благом, а може виступати наслідком примусу, компромісу без згоди чи навіть втрати гідності.

Негативна конотація властива і сталому виразу «*Friede, Freude, Eierkuchen*», який слугує для позначення стану відновленої, однак сумнівної гармонії. Особливо виразно негативні конотації концепту *FRIEDEN* проявляються у словосполученні «*fauler Frieden* » (гнилий мир), що позначає ситуацію формального миру, який є нестабільним та неприйнятним через те, що заснований на хибних компромісах. У контексті російсько-української війни ця конотація актуалізується в обговоренні можливих сценаріїв завершення конфлікту: «*Während Russland seinen Angriffskrieg intensiviert, zeichnet sich eine*

neue Bedrohung ab: Ein fauler Frieden durch einen Deal zwischen Großmächten [53] ». («Поки Росія посилює свою агресивну війну, виникає нова загроза: гнилий мир через угоду між великими державами.») Ця цитата відображає побоювання щодо миру, який може бути досягнутий через домовленості між великими державами без урахування інтересів України. Використання метафоричного означення «*fauler*» (гнилий) передає оцінку такого миру як несправедливого та нестійкого.

Іншим важливим аспектом негативної конотації концепту *FRIEDEN* є словосполучення «*erzwungener Friede*» (вимушений мир), що підкреслює ситуацію, коли мир нав'язується силою, часто за рахунок однієї зі сторін конфлікту: «*Ein erzwungener Friede zwischen der Ukraine und Russland könnte Österreich wirtschaftlich treffen, da er zu weniger Investitionen in Osteuropa führen würde [69]*». («Вимушений мир між Україною та Росією міг би економічно вдарити по Австрії, оскільки призвів би до меншої кількості інвестицій у Східну Європу.») У цьому висловлюванні «*erzwungener Friede*» розглядається не лише як негативне явище для безпосередніх учасників конфлікту, але й як фактор, що може мати негативні економічні наслідки для інших європейських країн. Це демонструє розуміння взаємозв'язку між справедливим миром і європейською стабільністю.

Особливо значущий для розуміння негативних конотацій концепту *FRIEDEN* у німецькому мовному просторі є термін «*Diktatfrieden*» (диктаторський мир). Це поняття має глибоке історичне коріння, відсилаючи до Версальського договору, який у німецькому суспільстві міжвоєнного періоду називали «*Versailler Diktat*» через його сприйняття як несправедливого та принизливого для Німеччини. В сучасному контексті цей термін актуалізується щодо можливого завершення російсько-української війни: «*Was, wenn es zu einem Diktatfrieden zu den Bedingungen Russlands kommt? Osteuropa-Historiker Philipp Ther blickt mit Sorge auf die historischen Parallelen zur aktuellen Ukraine-Situation und analysiert die Russland-Bilder in Österreich und Osteuropa [54]* ». («Що, якщо дійде до диктаторського миру на умовах Росії? Історик Східної Європи Філіпп

Тер із занепокоєнням дивиться на історичні паралелі з нинішньою ситуацією в Україні та аналізує образи Росії в Австрії та Східній Європі. »)

Схожу конотацію має заголовок статті про ймовірні сценарії завершення війни: «*Trump und Putin wollen Frieden in der Ukraine diktieren [65]* ». («Трампа і Путін хочуть диктувати мир в Україні. ») Використання дієслова «*diktieren*» (диктувати) у поєднанні з іменником «*Frieden*» (мир) створює негативну конотацію, підкреслюючи неприйнятність одностороннього нав'язування умов миру. Цей вираз відображає занепокоєння щодо можливості завершення конфлікту на умовах, які не враховуватимуть інтереси України.

Ще одним важливим аспектом негативної конотації концепту *FRIEDEN* є поняття «*Scheinfrieden*» (удаваний/фальшивий мир), що позначає ситуацію формального припинення бойових дій без вирішення глибинних причин конфлікту: «*Es darf nicht sein, dass über die Köpfe der Ukrainerinnen und Ukrainer hinweg entschieden wird. Das wäre ein Scheinfrieden, der keinen Bestand haben würde [51]*». («Не можна допустити, щоб рішення приймалися через голови українців. Це був би удаваний мир, який не мав би тривалості.») У цьому висловлюванні особливо підкреслюється важливість участі українців у процесі досягнення миру. Мир, який не враховує їхні інтереси, характеризується як «*Scheinfrieden*» – фальшивий, нестійкий стан, що не може забезпечити довгострокової стабільності.

Особливо гостро в німецькому дискурсі звучить тема справедливого/несправедливого миру: «*Ein ungerechter Frieden ist eine zynische Farce, die zu noch größerem Unrecht führen wird, heißt es in einer Erklärung der Ständigen Synode der ukrainischen griechisch-katholischen Kirche (UGKK), die derzeit in Toronto tagt [68]*». («Несправедливий мир – це цинічний фарс, який призведе до ще більшої несправедливості», – йдеться в заяві Постійного Синоду Української греко-католицької церкви (УГКЦ), який зараз засідає в Торонто. ») У цій цитаті «*ungerechter Frieden*» (несправедливий мир) характеризується як «*zynische Farce*» (цинічний фарс), що підкреслює глибоко негативне ставлення до миру, який не відповідає критеріям справедливості. Важливим є також

причинно-наслідковий зв'язок: такий мир не просто є неприйнятним сам по собі, але й призведе до «noch größerem Unrecht» (ще більшої несправедливості) у майбутньому. Ця думка відображає розуміння того, що несправедливий мир є не просто неприйнятним компромісом, а й джерелом нових конфліктів.

У цьому контексті варті уваги й інші висловлювання, що відображають подібну оцінку. Наприклад, твердження: «*Ein Frieden kann nur dann von Dauer sein, wenn die Opfer eine gewisse Gerechtigkeit erfahren [67]*». («Мир може бути тривалим лише тоді, коли жертви отримують певну справедливість.») формулює чітку умову довготривалості миру — наявність компенсації або визнання страждань. Водночас гасло «*Die Ukraine verdient Frieden, die Ukraine verdient die Gerechtigkeit [39]*». («Україна заслуговує на мир, Україна заслуговує на справедливість.») містить чітке зіставлення двох концептів *Frieden* і *Gerechtigkeit* і підкреслює, що вони не можуть функціонувати відокремлено. В обох висловлюваннях концепт миру підкреслюється не як компроміс чи формальна угода, а як етична категорія, що вимагає моральної обґрунтованості. Такий підхід є показовим для сучасного німецькомовного дискурсу, у якому мир усе частіше розглядається через призму справедливості як ключового критерію його прийнятності.

У семантичному полі концепту *FRIEDEN* велику роль відіграють також крилаті вислови й паремії, що поєднують у собі афористичну лаконічність і глибоку етичну позицію. Серед них особливо виразною є фраза німецького філософа Іммануїла Канта: «*Der Friede ist das Meisterstück der Vernunft [71]*». – «Мир є шедевром розуму». Це висловлювання формує раціонально-ціннісну основу концепту, актуалізуючи його як продукт морального осмислення й розуміння, а не лише політичних домовленостей.

У релігійному дискурсі також трапляються паремії, що протиставляють мир і розбрат: «*Friede ernährt – Unfriede verzehrt* » – «Мир живить, розбрат пожирає», або в сучаснішій редакції: «*Friede baut auf – Unfriede reißt ab [57]* ». – «Мир будує – розбрат руйнує». Такі формули не лише фіксують моральну оцінку,

а й акцентують на причинно-наслідкових зв'язках, що впливають із наявності чи відсутності миру.

Проведений аналіз ціннісного компонента концепту *FRIEDEN* у німецькомовному просторі дає підстави стверджувати про його складну структуру, яка інтегрує як позитивні, так і негативні оцінні характеристики. В умовах російсько-української війни спостерігається трансформація традиційного трактування миру як безумовної цінності – натовість формується багатовимірне розуміння, де визначальними критеріями якості миру постають справедливість, свобода та дотримання норм міжнародного права. Мовні одиниці, що вербалізують концепт *FRIEDEN*, демонструють його сприйняття не як пасивного стану, а як результату активних дій, що вимагає постійних зусиль для досягнення та підтримання.

2.1.3. Образно-асоціативний компонент концепту *FRIEDEN*

Концепт як складна ментальна структура має багат шарову будову, одним із важливих елементів якої є образно-асоціативний компонент. Цей компонент показує особисті уявлення людини про щось, які базуються на її емоційному, чуттєвому і культурному досвіді. У сфері когнітивної лінгвістики саме образні складники мають визначальне значення для формування змістового наповнення концепту. Як зазначає Л. Л. Шевченко, «образний компонент, що закріплює когнітивні метафори, зберігається у мовній свідомості, а семантичний компонент визначається позицією відповідного образу в системі мови» [33].

Образи виникають як з особистого, так і з загального пізнавального досвіду. Вони спираються не тільки на чуттєве сприйняття світу, але й на символічне розуміння реальності, яке виражається через мову. Як зазначає Р. Ленекер, образна частина концепту дає людині можливість по-різному представляти зміст в одній когнітивній сфері [55]. Таким чином, образи слугують своєрідними когнітивними маркерами, які допомагають людям розуміти складні абстрактні поняття, наприклад мир, через конкретні, часто зорові або символічні уявлення.

Згідно з дослідженням О. М. Кагановської, національна концептосфера охоплює не лише ціннісні чи розумові характеристики, але й образний складник концептів, який відображає культурно зумовлені асоціації, метафори, символи, характерні для певної мовної спільноти [7]. У цьому компоненті значення концепту формується через мовні образи, що виникають внаслідок накопиченого досвіду — як особистого, так і спільного. Усе це вказує на тісний зв'язок образного компоненту з ментальними структурами національної культури, особливостями спілкування носіїв мови та загальною мовною картиною світу.

Вивчення образно-асоціативного компоненту концепту *Frieden* вимагає не лише теоретичного аналізу, але й емпіричної перевірки його реалізації у мовній свідомості носіїв мови. З огляду на це, особливої уваги заслуговують асоціації, які виникають у свідомості людей, коли вони чують слово *Frieden*. Як зазначає Л. Л. Шевченко, «асоціативний експеримент дає змогу зафіксувати не тільки обсяг мовних знань, а й уявлення з емоційним чи символічним забарвленням, які виникають самі по собі» [33]. Периферія концепту, що є найбільш емоційно насиченою його частиною, переважно складається з асоціацій, а не з логічно впорядкованої інформації. За дослідженням Т. П. Буковей, асоціативна зона концепту містить образно-емоційні та символічні уявлення, пов'язані зі словом, які не завжди мають точне словесне вираження, проте активно функціонують у мовній свідомості [1, с. 60]. Ця зона відображає індивідуально-культурний аспект концепту і є досить корисною при вивченні мовної картини світу.

У когнітивній лінгвістиці асоціації вважаються одним із найкращих способів відтворення розумового змісту концепту, оскільки саме вони дозволяють виявити «емоційно-оцінні та культурно зумовлені зв'язки» в значеннєвій структурі мовної одиниці [1, с. 60]. Поруч із індивідуальними асоціаціями у межах образно-асоціативного компоненту важливу роль відіграє метафорична концептуалізація концепту *Frieden*. Вона відображає глибинні когнітивні структури, вкорінені в культурі. За Ю. В. Кравцовим, метафора є засобом «образного представлення про світ та об'єктивізації метафоричного

концепту», який формується на основі асоціативної схожості з іншими ментальними об'єктами [11, с. 149-159]. Метафоричний концепт розглядається як «складне ментальне утворення" зі сталим ядром і периферією. Центральна зона включає універсальні для етнокультури асоціації, а периферійна — індивідуально значущі когнітивні ознаки [11, с. 149-159]. Така структура забезпечує різноманітність мовних представлень концепту миру, що особливо помітно в художніх та публіцистичних текстах. Метафорична концептуалізація миру також відображає індивідуальну та національну специфіку, оскільки ґрунтується на образно-асоціативному мисленні, характерному для представників певного етносу [11, с. 149-159]. Це підтверджує, що в мовній свідомості носіїв мови концепт *FRIEDEN* формується не тільки як політична чи моральна категорія, а як складна метафорична структура, що включає культурно зумовлені образи, символи та інтерпретації, характерні для певної лінгвокультури.

У німецькомовному дискурсі концепт *FRIEDEN* набуває метафоричних втілень, що апелюють до різних сфер досвіду – дій, предметів, символів, звуків. Вони відображають не лише прагнення до миру, але й його сприйняття як крихкого, бажаного, морально значущого стану.

Серед таких метафоричних моделей особливо виразною є «*die Friedenspfeife rauchen*» (викурити люльку миру), яка актуалізує традиційний образ примирення, що походить від звичаїв північноамериканських індіанців і символізує готовність до діалогу та взаємного прощення. У сучасному німецькому дискурсі ця метафора часто використовується в політичному контексті: «*Die Friedenspfeife will dort offenbar niemand mit ihm rauchen [56]*». («Очевидно, там ніхто не хоче викурити з ним трубку миру. »)

Не менш виразною є метафора «*Friedensbrücke bauen*» (будувати міст миру), яка символізує відновлення або створення нових зв'язків між протилежними сторонами. Цей образ фокусує увагу на процесі налагодження взаєморозуміння, підкреслюючи необхідність активних дій для досягнення миру: «*Es sei nachvollziehbar, wenn Menschen in der Nachfolge Jesu sich gegen*

Waffenlieferungen an die Ukraine aussprechen, um Brücken des Friedens in Zukunft wieder bauen zu können [37]». («Зрозуміло, що люди, які слідуєть за Ісусом, виступають проти поставок зброї в Україну, щоб у майбутньому знову будувати мости миру. ») Даний вираз є особливо значущим, адже він передає ідею подолання прірви між ворогуючими сторонами, створюючи візуальний образ з'єднання розділених конфліктом спільнот.

З іншого боку, метафора „*Friedensglocke läuten*» (дзвонити у дзвін миру) апелює до слухового сприйняття та передає ідею публічного, всеохопного заклику до припинення конфлікту. Дзвін як символ об'єднання в урочисті чи кризові моменти стає метафорою колективного прагнення до миру: «*Die Friedensglocke soll künftig in der Ukraine läuten [50]*». (У майбутньому Дзвін Миру буде лунати в Україні.») Цей образ збагачує концепт FRIEDEN звуковим виміром, надаючи йому додаткової емоційної виразності.

Крім того, особливу увагу привертає поширене в німецькому дискурсі метафоричне осмислення «ціна миру » в контексті російсько-української війни. Ця метафора відображає глибинне усвідомлення миру як цінності, яка має свою вартість, що неминуче породжує нагальне етичне запитання про прийнятність такої «ціни »: «*Die Menschen in der Ukraine wünschten sich Frieden, aber nicht um den Preis der eigenen nationalen Identität und Werte, bekräftigte der Renovabis-Hauptgeschäftsführer [59]*». («Люди в Україні хочуть миру, але не ціною власної національної ідентичності та цінностей, підтвердив головний виконавчий директор Renovabis.») Це висловлювання демонструє глибоке розуміння того, що прагнення до миру має свої межі, і що ціна, яку неприйнятно платити за мир, передбачає відмову від національної ідентичності та базових цінностей. Такий підхід яскраво ілюструє трансформацію німецького світогляду щодо концепту FRIEDEN – від його сприйняття як абсолютної, беззастережної цінності до значно складнішого й багатогранного тлумачення.

Усе це дозволяє побачити, наскільки багатовимірною та культурно зумовленою є образна репрезентація концепту FRIEDEN у німецькій лінгвокультурі.

2.2. Номінативне поле концепту FRIEDEN

Дослідження концепту *FRIEDEN* виходить за рамки простого аналізу лексеми «*Frieden*». Феномен миру відображається у мовному просторі через широкий спектр засобів — починаючи від базових іменників і закінчуючи похідними формами, словосполученнями, сталими виразами та метафоричними конструкціями. Усі ці одиниці об'єднує поняття номінативного поля. Саме цей підхід дозволяє описати, яким чином концепт представлено в мові та як він функціонує в публіцистичному дискурсі [12].

Номінативне поле — це не просто сукупність синонімів чи варіантів одного слова. Це складна структурована мовна система, що формується навколо відповідного концепту. В структурі такого поля розрізняють центральну частину — ядро, де зосереджені одиниці з прямим номінативним значенням; приядерну зону, яка охоплює словотвірно або семантично близькі лексеми; ближню периферію, де функціонують тематично споріднені слова; та дальню периферію, що складається з оцінних, емоційно маркованих, образно-метафоричних і контекстуальних номінацій [16]. Застосування такого підходу дає змогу не тільки виокремити основні мовні втілення поняття, а й дослідити, як концепт реалізується у мовній свідомості носіїв через різноманітні засоби вираження.

До структури номінативного поля можуть входити різноманітні частини мови: іменники, прикметники, дієслова, прислівники, а також фразеологічні одиниці, афористичні вислови, словосполучення та цілісні мовні конструкції [12]. Особливе значення мають словотворчі моделі, за допомогою яких утворюються складні слова, похідні форми, антонімічні пари та синонімічні ряди. Наприклад, у межах одного концепту можуть функціонувати як прямі найменування, так і похідні від них форми або семантичні протилежності, що активують концепт непрямым шляхом — через заперечення або протиставлення [16].

Ядро номінативного поля концепту *FRIEDEN* становить базова лексема «*Frieden*», що функціонує в сучасній німецькій мові як універсальний

номінативний засіб для позначення миру в його багатоаспектних проявах: як ідеалу суспільного розвитку, юридично закріпленого статусу, внутрішнього психологічного стану та соціального феномену. Тлумачні словники Duden, DWDS, PONS та Wahrig трактують цю лексему, як: «стан відсутності збройного конфлікту», «договір про припинення воєнних дій», «гармонійне співіснування людських спільнот» та "внутрішня психологічна рівновага». У мовленнєвій практиці це слово часто вживається у сталих зворотах, характерних для політичної, дипломатичної та юридичної сфер: «*Frieden sichern*», «*Frieden wahren*», «*Frieden schließe* », «*für den Frieden kämpfe* », «*um Frieden bitten*», «*den Frieden brechen*». Поза простими словосполученнями, ця лексема виступає продуктивним елементом складних іменників, які конкретизують концепт у певних галузях. Такі мовні одиниці формують приядерну зону номінативного поля. Серед них варто виділити: «*Friedensvertrag*», «*Friedensschluss*», «*Friedensabkommen*», «*Friedensverhandlungen*», «*Friedensprozess*», «*Friedensbewegung*», «*Friedenspolitik*», «*Friedensmission*», «*Friedensinitiative*». Усі ці слова відображають різні форми втілення миру в офіційному, міждержавному та громадському контекстах. Їхнє часте використання в політичних документах, заявах і медійних повідомленнях свідчить про їхню важливу роль у розкритті цього концепту. Приядерна зона охоплює прикметники та дієслова, що виражають характеристики миру або процеси, спрямовані на його досягнення. Прикметники «*friedlich*» (мирний), «*friedliebend*» (миролюбний), «*friedensbereit*» (готовий до миру), «*friedensgefährdend*» (такий, що загрожує миру) розкривають оцінний і функціональний аспекти концепту. У сполученнях на зразок «*eine friedliche Lösung*» (мирне рішення), «*eine friedensgefährdende Handlung* » (дія, що загрожує миру), «*friedliebende Gesellschaft*» (миролюбне суспільство) відбувається взаємодія концептуальних ознак із політично-оцінним та етичним вимірами. Дієслівний ряд містить такі лексеми як «*befrieden*» (умиротворяти), «*versöhnen*» (примиряти), «*sich einigen*» (домовлятися), «*vermitteln*» (посередничати), «*sich verständigen*» (порозумітися),

«*beschwichtigen*» (заспокоювати), які позначають процеси досягнення миру та залагодження конфліктів, актуалізуючи динамічний аспект концепту.

Ближня периферія представлена словами, які не мають прямого формального чи семантичного зв'язку з лексемою «*Frieden*», але асоціативно з нею пов'язані. Серед іменників цієї зони найчастіше зустрічаються: «*Eintracht*» (згода), «*Harmonie*» (гармонія), «*Versöhnung*» (примирення), «*Verständigung*» (взаєморозуміння), «*Ruhe*» (спокій), «*Stille*» (тиша), «*Gelassenheit*» (врівноваженість), «*Einklang*» (співзвуччя), «*Balance*» (баланс). Вони деталізують концепт з точки зору внутрішньої злагоди, душевного стану, моральної рівноваги. У публіцистиці ці слова часто виступають індикаторами позитивного стану суспільства або індивідуального емоційного спокою. Також до цієї зони належать антоніми: «*Krieg*» (війна), «*Waffenstillstand*» (перемир'я), «*Konflikt*» (конфлікт), «*Auseinandersetzung*» (суперечка), «*Zerstörung*» (руйнування). Їхній зв'язок з концептом «*FRIEDEN*» реалізується через протиставлення: мир, як альтернатива війні чи насильству. Такий контрастний механізм представлення концепту є особливо важливим у медіадискурсі, де порушення миру сигналізує про загрозу стабільності.

Дальня периферія номінативного поля включає одиниці, що активують концепт «*FRIEDEN*» через метафоричні образи, культурні алюзії, стилістично забарвлені фразеологізми та афористичні вирази. Це такі лексеми й вирази, як: «*innerer Frieden*» (внутрішній мир), «*Friedenslicht*» (світло миру), «*Friedensbaum*» (дерево миру), «*Friedensengel*» (ангел миру), «*Frieden im Herzen*» (мир у серці), «*in Frieden sterben*» (померти в мирі). Ці номінації не відображають концепт безпосередньо, але реалізують його через емоційно-оцінну призму. У художній літературі, релігійній риторичі та приватному спілкуванні вони виступають засобами надання інтимності або сакральності концепту. У таких контекстах мир набуває значення не лише соціальної норми, але й глибокого екзистенційного переживання — стану єдності з собою, іншими людьми та вищими силами. Тому одиниці дальньої периферії можуть бути контекстуально

значущими, виконуючи важливу когнітивно-прагматичну функцію — формування уявлення про мир, як вищу моральну цінність.

З огляду на різнорівневий характер залучених мовних одиниць, внутрішня організація номінативного поля концепту *FRIEDEN* може бути представлена у вигляді структурної моделі, що відображає співвідношення між ядерною лексемою, словотвірно пов'язаними формами та периферійними номінаціями. Така візуалізація дає змогу цілісно побачити взаємозв'язки між описаними компонентами та простежити їхнє місце у загальній концептній системі.

Рис. 2.2.1. Номінативне поле концепту *FRIEDEN*

Отже, номінативне поле концепту «*FRIEDEN*» демонструє високий ступінь структурної організованості та багатовимірності. Його центр формує базова лексема з усталеним значенням, приядерна зона фіксує інституційні та

дієслівні реалізації, ближня периферія охоплює семантично суміжні та протилежні лексеми, а дальня — розкриває емоційно-метафоричний потенціал концепту. Завдяки такій структурі мир у німецькомовній картині світу постає як комплексне когнітивне утворення, що поєднує політичний, етичний, соціальний та екзистенційний виміри.

Висновки до розділу 2

У другому розділі з'ясовано, що концепт FRIEDEN у німецькомовному публіцистичному дискурсі має чітке понятійне ядро й широку периферію значень. У словниках Frieden описують як юридично врегульований стан співіснування, як мирний договір і як злагоду/гармонію; поряд із цим часто фігурує сема відсутності війни та, епізодично, духовний вимір. Синонімія (*Eintracht, Harmonie, Ruhe, Verständigung, Versöhnung*; а також *Waffenruhe, Waffenstillstand*) показує, що мир осмислюють і як внутрішній спокій, і як результат домовленостей. Продуктивні композити з компонентом *Frieden* (*Friedensvertrag, -abkommen, -verhandlungen, -bewegung, -prozess* тощо) підтверджують, що в німецькій картині світу мир — це не лише стан, а й комплекс процедур, інституцій і дій.

Ціннісний компонент двоїстий. З одного боку, мир постає суспільним благом, метою й нормою співжиття; з іншого — у дискурсі фіксуються критичні означення на кшталт *fauler Frieden, erzwungener Friede, Diktatfrieden, Scheinfrieden*, що попереджають про «мир» ціною несправедливості. На тлі російсько-української війни посилюється зв'язок «*Frieden und Freiheit/Gerechtigkeit*»: справжній мир мислиться як справедливий і безпечний, а не нав'язаний.

Образно-асоціативний шар виявляє перевагу емоційних і зорових уявлень (спокій, безпека, блакитне небо) та метафоричних моделей типу *Friedenspfeife rauchen, Brücken des Friedens bauen, Friedensglocke läuten*, а також поширені мовні формули *Frieden stiften/bewahren/finden*. Номінативне поле концепту структуроване за принципом ядра, приядерної зони та периферії: від прямої назви й офіційно-правових номінацій — до асоціативно-оцінних і релігійно-екзистенційних виразів (*innerer Frieden, Friedenslicht* тощо). Отже, FRIEDEN постає як багатовимірний концепт, що поєднує політичний, правовий, етичний і особистісний виміри та актуалізується через поєднання вербальних і образних засобів.

РОЗДІЛ 3. НЕВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ FRIEDEN У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Експлікація концепту FRIEDEN за допомогою фотографій та малюнків

У сучасному публіцистичному дискурсі концепти знаходять своє відображення не лише у вербальних, а й у невербальних репрезентаціях, які суттєво розширюють і поглиблюють їхнє смислове наповнення. Візуальні засоби комунікації — насамперед фотографії й малюнки - дедалі частіше виступають не як ілюстрація до тексту, а як самостійні носії значення. Вони здатні не лише доповнювати, а й задавати власний кут зору, акцентувати на ключових елементах або, навпаки, емоційно згладжувати гострі моменти. Усе це зумовлює посилення наукового інтересу до вивчення візуальних репрезентацій у межах когнітивної лінгвістики. Як зазначає І. С. Шевченко, концепт може репрезентуватися не лише через слово, , а й за допомогою інших знакових систем — зображення, схеми, колажі, які формують значення на рівні безпосереднього візуального сприйняття [32]. Іншими словами, зображення - це не просто картинка, а повноцінний когнітивний інструмент. Т. П. Семенюк, розвиваючи цю ідею, зазначає, що концепти можуть мати невербальну візуальну репрезентацію — через фотографії, відео або графічні символи [24].

Особливу вагу візуальний компонент набуває саме в публіцистичному дискурсі, де його мета - не лише проінформувати, а й вплинути на сприйняття, викликати емоційну реакцію, сформувавши певну позицію. Тут зображення не просто ілюструє, а створює настрій, задає інтерпретаційну рамку й часто випереджає або навіть замінює вербальний коментар. У цьому контексті слушною є думка Т. П. Семенюк про те, що візуальні образи здатні не лише дублювати зміст тексту, а й розширювати його, поглиблюючи змістові й емоційні шари повідомлення. Вони активують не лише когнітивні механізми, а й підключають емоційну сферу, ціннісні орієнтири та інтуїтивні асоціації, чим значно посилюють загальний вплив публіцистичного матеріалу на реципієнта [25].

У науковій літературі розрізняють два типи візуальної репрезентації концептів: автономну та комітативну. Перша реалізується тоді, коли зображення саме по собі передає смисл і не потребує вербального супроводу. У таких випадках образ формує окремий вектор концептуального осмислення, апелює до емоцій, культурних кодів і архетипних уявлень. За класифікацією Т. П. Семенюк, це — автономна візуальна версифікація концепту [24, с. 20]. Такі образи часто апелюють до емоцій, асоціацій, культурних і навіть архетипних уявлень, спонукаючи реципієнта до внутрішньої інтерпретації, яка часом може бути навіть глибшою за словесне пояснення.

Поряд із цим у публіцистичному дискурсі значно частіше зустрічається комітативна форма репрезентації, коли зображення супроводжує текст і вступає з ним у семантичну взаємодію. Такі візуальні компоненти не є другорядними — навпаки, вони підсилюють повідомлення, задають емоційний тон, акцентують на певних деталях або навіть вказують на авторське ставлення до події. Комітативна репрезентація особливо ефективна у випадках, коли текст містить складні або політично чутливі теми: зображення тоді виконує функцію «провідника» між авторською позицією і читацьким сприйняттям. Як зазначено в дослідженнях, саме через комбінацію візуального й вербального створюється повноцінний семіотичний простір, у якому формується цілісне уявлення про концепт [26, с. 39-42].

Фотографії у німецькомовних виданнях, що висвітлюють війну в Україні, виходять далеко за межі простої документації подій. Вони функціонують як візуальні тексти, що парадоксально викликають уявлення про мир саме через його порушення чи відсутність. Такий ефект створюється не через використання традиційних «мирних» символів, а через зображення побутових сцен, емоційних жестів і контрастів між нормальним життям та катастрофою. У таких випадках фотографії розкривають сутність концепту *FRIEDEN* — не проголошуючи його напряду, а дозволяючи глядачеві відчувати його втрату, очікування або цінність.

Одним із характерних зображень є руїни багатоповерхового будинку після ракетного обстрілу в Луганську (Рис. 3.1.1). Кадр поступово розкривається

вглиб, показуючи зруйновані стіни й обвалені перекриття. Відкриті кімнати, залишки побуту, відсутність людей створюють відчуття не лише руйнації, але й порожнечі. Ця порожнеча стає візуальним втіленням втрати миру як безпеки, звичного ритму життя, домашнього простору. Мир у цій фотографії проявляється через архітектурну травму – зникнення того, що раніше було непомітною нормою.

Рис. 3.1.1 Руїни багатоповерхового будинку після ракетного обстрілу в Луганську [88]

Схожий ефект справляє фото дитячого майданчика з іграшками на гойдалці, залишеними після загибелі дітей в Кривому розі (Рис. 3.1.2). Звичайний елемент дитячого повсякдення перетворюється на символ втрати. Гойдалка, яка зазвичай асоціюється з безтурботністю, тепер застигла нерухомо. Іграшки та квіти на ній працюють як візуальний код пам'яті, скорботи і болю. Мир тут постає як нереалізована умова – те, що мало існувати, але було знищено. Через контраст між дитячістю форми і жорстокістю контексту ця фотографія фіксує не мир, а глибоке усвідомлення його зникнення.

Рис 3.1.2 Дитячий майданчик із залишеними іграшками після ракетного удару в Кривому Розі [76]

У зображенні військового, який цілує землю після звільнення з полону, розкривається інший вимір концепту *FRIEDEN* – повернення додому (Рис 3.1.3). Поза, прапор, вираз обличчя виглядають природньо й щиро. Мир тут представлений як фізично відчутна свобода – можливість знову стати на рідну землю без страху. Жест вдячності набуває ритуального значення: це не просто емоція, а визнання того, що мир – це не абстракція, а щось дуже конкретне й близьке. Фотографія не потребує пояснень: вона працює через дотик, через землю, через тишу.

Рис 3.1.3 Український військовий, який цілує землю після звільнення території в Кривому Розі [83]

Фото з похорону українського пілота, зроблене під час церемонії прощання у Києві (Рис. 3.1.4), візуалізує концепт *FRIEDEN* як цінність, за яку платять життям. Крупний план, згорблена постать, руки на кришці труни формують статичну, але напружену сцену. У такому зображенні проявляється інший аспект концепту *FRIEDEN*: як те, що втрачено остаточно, але залишається в пам'яті. Мир постає як мета, що не була досягнута, але вартувала зусиль. Колір прапора, тиша й стриманість пози стають мовою візуального пошанування.

Рис. 3.1.4 Церемонія прощання з українським військовим у Києві [87]

Зовсім інше за настроєм, але не менш значуще зображення — кадр із київської підземки, де жінка з хлопчиком чекають закінчення повітряної тривоги (Рис. 3.1.5). Простір, який мав би бути технічним, перетворюється на тимчасове житло. У цій фотографії мир присутній, як пам'ять про нормальність: планшет, іграшка, погляд, контакт. Простий побутовий жест стає формою опору: не дати війні витіснити буденність. У цьому кадрі концепт *FRIEDEN* подається не як досягнення, а як постійне зусилля — щоденна дія з утримання людського у нелюдських обставинах.

Рис. 3.1.5 Люди в укритті під час повітряної тривоги в Києві [75]

Аналіз фотографій у німецькомовній пресі показує, як візуальні образи виражають концепт *FRIEDEN* без прямого зображення миру. Кожне фото – від зруйнованих будинків до простих повсякденних сцен в укриттях – не так документує події, як розповідає про мир через його відсутність. Фотографії стають мовою, якою преса говорить про цінності, що опинилися під загрозою. Вони не називають мир напряду, а дають відчутти його – у жестах, поглядах, дотиках. І саме така непряма розмова про мир виявляється найбільш дієвою, бо змушує глядача самостійно осмислити цінність того, що здавалося звичним і непомітним до війни.

3.2. Іконічні засоби вираження концепту *FRIEDEN*

Дослідження невербальних засобів репрезентації концептів, зокрема тих, що втілюються у візуальній формі, посідає важливе місце в сучасній когнітивній лінгвістиці. Ці візуальні форми цікаві тим, що вони зазвичай не прив'язані до конкретних людей чи ситуацій. Вони частіше виступають, як символічні знаки, які зберігають колективну культурну пам'ять і загальні смисли. Саме такі візуальні засоби називають іконічними. Особливість цих знаків полягає в тому, що вони створюють значення не просто через візуальну подібність, а через культурно зумовлені символи, емоційні асоціації та усталені способи

тлумачення, які сформувалися в суспільстві. Ці іконічні репрезентації важливі для передачі культурних кодів між людьми однієї культури, підтримуючи стійкість спільних знань.

Іконічність постає як фундаментальний феномен, що перебуває у фокусі досліджень численних наукових галузей — від семіотики, лінгвістики до культурології та когнітивних наук. Згідно з Семенюк Т.П. іконічні репрезентації концептів функціонують у складному інтерсеміотичному просторі, де взаємодіють різні знакові системи: текст, зображення, колір, форма та композиція разом створюють багатопланове значення [24]. Ці засоби одночасно активують у свідомості людини як логічне розуміння змісту, так і емоційно-інтуїтивне сприйняття, що робить їх особливо ефективними у публіцистичному дискурсі, де критично важливі швидкість передачі інформації та глибина її засвоєння.

Однією з ключових властивостей іконічних знаків є їхня автономність: вони здатні функціонувати без текстового супроводу, самостійно створюючи значення. Саме в такій формі концепт сприймається найшвидше, оскільки зображення одразу залучає людину до процесу тлумачення. При цьому активується не тільки логічне осмислення, але й емоційно-ціннісне сприйняття матеріалу [24].

Іконічна репрезентація також демонструє високу ступінь гнучкості: один і той самий візуальний образ може по-різному сприйматися залежно від культурного фону, соціальних обставин чи потреб спілкування. Це дає змогу візуальним символам концепту *FRIEDEN* діяти не тільки, як знаки миру, але й як знаки його втрати, порушення чи ідеального уявлення. Значення такого образу не фіксується назавжди — воно народжується безпосередньо під час сприйняття.

Важливу роль також відіграє семіотична структура зображення. Іконічні знаки працюють на кількох рівнях одночасно: як індекси (вказують на контекст або подію), як символи (несуть усталене значення) і як композиційні структури (створюють смисл через форму, колір і розташування). Це все разом буде

багатошарову модель інтерпретації, в якій концепт не просто називається, а візуально осмислюється.

У сучасному комунікативному просторі іконічні елементи дедалі частіше стають основними носіями змісту, витісняючи або передуючи тексту. Їхнє розміщення, змістове навантаження та композиційна будова формують головні смислові рамки для розуміння повідомлення. Зображення перестає бути допоміжним і стає повноцінною значущою одиницею, що формує сприйняття концепту *FRIEDEN* не через пряме означення, а через культурно-пізнавальну активацію. Концепт *FRIEDEN* знаходить вираження через систему іконічних засобів, які виступають візуальними репрезентантами ідеї миру, відсутності конфлікту та гармонійного співіснування в умовах сучасних геополітичних викликів. Особливої актуальності ці символи набули в контексті російської агресії проти України, відображаючи трансформацію розуміння концепту миру в глобальному вимір.

Найважливіше місце серед таких символів займає образ голуба миру («*Friedenstaube*»). Завдяки роботам Пабло Пікассо цей символ став універсальним не лише в німецькомовному просторі, але й у світовому контексті. Зображення білого голуба з оливковою гілкою в дзьобі викликає в людей асоціації з примиренням, надією та дипломатичними зусиллями (Рис. 3.2.1). У німецькій культурі цей символ набуває додаткового значення через історичний контекст пам'яті про Другу світову війну та наступні зусилля з підтримання миру в Європі. В останні роки, з огляду на сучасні геополітичні виклики, символ голуба часто набуває нових конотацій, відображаючи прагнення до відновлення миру в гарячих точках світу.

Рис. 3.2.1 [73]

Іншим впливовим символом концепту *FRIEDEN* є знак «V» , який має подвійне значення – як символ миру та як знак перемоги.(Рис. 3.2.2). Цей жест, що виконується підняттям вказівного та середнього пальців у формі літери «V», широко використовується в міжнародних комунікаціях. У німецькомовному просторі він набув особливої популярності в контексті дискусій про шляхи досягнення миру в Україні. Цікаво, що двоїста природа цього символу – як знаку миру та знаку перемоги – відображає еволюцію німецького дискурсу щодо російсько-української війни: від початкових закликів до негайного припинення вогню до розуміння, що сталий мир можливий лише після відновлення територіальної цілісності України та притягнення агресора до відповідальності.

Рис. 3.2.2 [86]

Іншим значущим символом концепту *FRIEDEN* у німецькомовному просторі є знак пацифізму або «знак миру» («*Friedenszeichen*») – коло з вписаною перевернутою літерою «Y». (Рис. 3.2.3) З 1960-х років цей символ міцно закріпився в німецькомовних медіа та публічному просторі. Він став знаком антивоєнних рухів, пацифізму та протестів проти ядерної зброї. На відміну від голуба миру, який вважається більш класичним символом, «знак миру» несе в собі контркультурний характер і тісно пов'язаний з молодіжним активізмом та громадянськими ініціативами. Після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну символ отримав нове життя – його часто можна побачити на демонстраціях солідарності з українським народом. У німецькомовному медіапросторі цей знак став частиною візуального наративу про війну, поєднуючись із закликами до справедливого миру, що ґрунтується на принципах міжнародного права та поваги до суверенітету України.

Рис. 3.2.3 [82]

Серед традиційних символів миру особливе місце посідає оливкова гілка («*Olivenzweig*») (Рис. 3.2.4), яка часто виступає як самостійний символ або як частина складніших композицій. Коріння цього символу сягає античних традицій, де оливкова гілка була атрибутом богині мудрості Афіни та символом миру і процвітання. У сучасному німецькомовному дискурсі про російську агресію проти України оливкова гілка часто символізує прагнення до

дипломатичного врегулювання конфлікту, але виключно на основі справедливості та визнання суверенітету України. Таким чином, цей традиційний символ набуває нових відтінків значення, підкреслюючи різницю між справжнім миром та капітуляцією перед агресором.

Рис. 3.2.4 [90]

Значну роль у візуальному вираженні концепту *FRIEDEN* відіграє кольорова символіка. У німецькомовному просторі усталилися асоціації певних кольорів з різними аспектами миру. Білий колір традиційно символізує чистоту намірів, відсутність агресії та готовність до діалогу. Універсальним символом капітуляції та припинення військових дій є білий прапор («*weiße Fahne*») (Рис. 3.2.5). У контексті російсько-української війни символіка білого прапора використовується в німецьких медіа з особливою обережністю, щоб уникнути асоціацій з ідеєю капітуляції України перед агресором. Натомість акцент зміщується на символи активного миру, які підкреслюють необхідність відновлення справедливості як передумови тривалого миру. Блакитний колір, особливо його світлі відтінки, традиційно асоціюється з миротворчими місіями ООН («*Blauhelme*» – «*блакитні шоломи*») та міжнародним співробітництвом. У контексті війни в Україні блакитний колір у німецькомовних медіа органічно поєднується з жовтим, відтворюючи кольори українського прапора та символізуючи міжнародну підтримку України у її прагненні до миру через відновлення територіальної цілісності.

Рис. 3.2.5 [72]

Аналізуючи трансформацію символів миру в умовах війни в Україні, можна виділити кілька чітких тенденцій. Перша – поєднання традиційних символів миру з елементами української національної символіки (Рис 3.2.6). Такі комбіновані образи створюють нові шари значення, переводячи абстрактну ідею миру в конкретний контекст необхідності відновлення справедливого миру в Україні з дотриманням міжнародного права.

Рис 3.2.6 [77]

Друга – переосмислення традиційної символіки миру в німецькомовному дискурсі. Якщо раніше ці символи часто асоціювалися з пацифізмом та ідеєю відмови від будь-якого насильства, то в умовах неспровокованої агресії проти

України вони супроводжуються визнанням права України на самооборону та необхідності протистояти агресору. Ця еволюція демонструє гнучкість іконічних засобів вираження концепту *FRIEDEN* та їхню здатність адаптуватися до нових геополітичних викликів.

Третя – інтеграція в німецькомовний медіапростір нових візуальних символів, безпосередньо пов'язаних з контекстом російсько-української війни. Яскравим прикладом є зображення соняшника – рослини, що має особливе культурне значення для України (Рис.3.2.7). У контексті війни соняшник перетворився на символ надії на мир та відродження України після перемоги. Включення таких нових символів у систему іконічних засобів вираження концепту *FRIEDEN* збагачує її та робить більш актуальною.

Рис. 3.2.7 [84]

Важливим аспектом функціонування іконічних засобів вираження концепту *FRIEDEN* є їхня взаємодія з текстовими елементами комунікації. У німецькомовних медіа візуальні символи миру часто супроводжуються слоганами, цитатами або заголовками, які спрямовують інтерпретацію зображення в певному напрямку. (Рис. 3.2.8) (Рис 3.2.9). Така взаємодія

візуального та текстового компонентів створює комплексний семіотичний код, що дозволяє точніше передати нюанси розуміння концепту *FRIEDEN*.

Рис. 3.2.8 [81]

Рис 3.2.9 [80]

Підсумовуючи, можна стверджувати, що іконічні засоби вираження концепту *FRIEDEN* у німецькомовному комунікативному просторі утворюють динамічну систему візуальних символів із глибоким культурним корінням. В умовах російської агресії проти України ці символи демонструють здатність до адаптації, розширення значення й посилення семантичного навантаження. Їхня трансформація відображає еволюцію розуміння миру — від універсального пацифізму до усвідомлення необхідності його активного захисту.

3. 3. Карикатури як засоби репрезентації концепту *FRIEDEN*

Карикатура виступає однією з найяскравіших форм візуальної публіцистики, яка привертає увагу своїм унікальним поєднанням художньої форми з критичним осмисленням дійсності. На відміну від інших форм візуальної комунікації, карикатура не лише фіксує соціальні реалії, але й надає їм оцінного характеру через образне переосмислення. За допомогою таких художніх засобів як гіпербола, іронія, гротеск, контраст і метафора, карикатура створює особливу візуальну мову, що водночас апелює до емоцій та спонукає до роздумів. Саме така багатошарова структура робить карикатуру потужним інструментом для візуалізації абстрактних концептів, зокрема концепту *FRIEDEN* (Мир).

Карикатура представляє предмети об'єкт у гіперболізованому або деформованому вигляді, що забезпечує не лише впізнаваність зображуваної ситуації, але й дозволяє розглянути її під інакшим кутом. У цьому проявляється головна публіцистична роль карикатури - викривати або висміювати через образ. Як зауважує Н. Зикун, карикатура становить собою «візуальне публіцистичне викривлення дійсності» [6], яке формується поєднанням зображення, оцінки та соціального підтексту. Завдяки цьому формується візуальне судження, а не просто ілюстрація подій. Карикатура слугує потужним засобом впливу на суспільну свідомість, адже вона не тільки звертається до візуального сприйняття глядача, але й запускає асоціативні мисленнєві процеси. Вона викликає емоційно-критичну реакцію, стимулює інтерпретацію й оцінку зображеного [6]. Змістове наповнення карикатури перевершує просте інформування — вона дає оцінку, висловлює критику, змінює сприйняття реальності. У такому аспекті карикатура функціонує як візуальне повідомлення, що містить соціальний, політичний або моральний підтекст.

Особливої виразності карикатура набуває у контексті репрезентації концепту *FRIEDEN* у публіцистичному дискурсі. У карикатурному відображенні мир зазвичай не представлений як загальне благо — скоріше, його зображують через призму протиріч, двозначності чи навіть нелогічності. Традиційні символи

миру – білий голуб, оливкова гілка, білий колір – поступаються місцем образам, що спростовують початкове значення: мир як завіса бездіяльності, як риторичний інструмент виправдання ворожих дій або як нереалістична мрія. Така інтерпретація не лише іронізує над гаслом «мир будь-якою ціною», але й відображає суспільну недовіру до щирості політичних заяв. Сатиричні зображення пропонують візуальну реалізацію концепту, формуючи альтернативний ракурс сприйняття, що базується не на фіксації дійсності, а на її критичному аналізі.

Візуальна риторика цього жанру ґрунтується на взаємодії образу, символіки та композиційної структури, які спонукають реципієнта не просто сприймати зображене, а тлумачити його в широкому контекстуальному полі. Значущі аспекти подібної репрезентації особливо виразно проявляються в конкретних карикатурах, які фіксують еволюцію сприйняття миру внаслідок війни в Україні та її громадського резонансу в німецькомовному медійному дискурсі.

Аналізуючи візуальні інтерпретації концепту *FRIEDEN*, особливу увагу привертає карикатура із зображенням білого голуба (традиційного уособлення миру), зафіксованого в безпорадному стані на столі в оточенні різноманітних ножів та сокир, що супроводжується написом «*Alle Optionen liegen auf dem Tisch*» («Усі опції лежать на столі») (Рис. 3.3.1). Композиційна структура зображення підкреслює беззахисність: обмежена свобода руху птаха через зв'язані кінцівки та різучі предмети довкола створюють атмосферу неминучої небезпеки. Символічне значення посилюється присутністю відкинутої оливкової гілки, яка руйнує сподівання на мирне вирішення конфлікту. Іронічний характер підпису підкреслює різницю між офіційними заявами про прагнення до миру та реальною готовністю вирішувати конфлікти силою. У такому зображенні мир постає як тендітна цінність, що легко руйнується під впливом агресії та нещирої дипломатії.

Рис. 3.3.1 [89]

Символічне використання концепту миру, як інструменту політичного впливу ще більш виразно відображається у другому прикладі. На представленій карикатурі (Рис. 3.3.2) зображено політичну взаємодію, де мирна символіка стає елементом складної дипломатичної стратегії. Зображення голуба миру, який традиційно асоціюється з миром, використовується лише як зовнішня декорація задля маскування справжніх намірів. Політичні фігури із характерними рисами Трампа та путіна демонструють стратегію маскування реальних намірів за миротворчою риторикою. Водночас присутність українського представника в композиції підкреслює нерівність позицій та вразливість слабшого гравця під час асиметричних переговорів. У такій художній інтерпретації концепт *FRIEDEN* зазнає суттєвої трансформації, втрачаючи свою цінність і перетворюючись на інструмент для досягнення прихованих стратегічних інтересів на міжнародній арені.

Рис. 3.3.2 [74]

Розглядаючи питання невідповідності між словами підтримки та конкретними діями, варто звернути увагу на карикатуру, що зображає українського військового перед замкненими дверима з написом «*Waffen-Ausgabe*» («Видача зброї») під німецьким прапором (Рис. 3.3.3) Солдат у повній амуніції, на фоні звуків бою та державної символіки, втілює потребу активного захисту. Символічна перешкода у вигляді зачинених дверей вказує на затримку допомоги від європейських партнерів. Така композиція не лише показує оборону як частину боротьби за мир, але й порушує питання довіри та відповідальності в сучасних міжнародних відносинах.

Рис. 3.3.3 [79]

Тема руйнування європейських уявлень про стабільність і безпеку геополітичного простору знаходить своє відображення у карикатурі із простреленим голубом та написом «*Europäische Friedensordnung*» («Європейський мирний порядок») (Рис 3.3.4). Традиційний символ миру зображено мертвим, пронизаним ракетою в кольорах російського та українського прапорів. Це візуально передає крах ілюзій щодо ефективності європейських інституцій у підтриманні миру та демонструє безпорадність формальних механізмів перед реальними викликами. Карикатура підкреслює обмеженість міжнародних інструментів у ситуації, коли мир стає не просто етичним поняттям, а практично недосяжною категорією.

Рис 3.3.4 [85]

Критичний погляд на дипломатичні структури посилюється у зображенні політичного лідера, який буквально ділить чужу територію (Рис 3.3.5). На карикатурі Путін розрізає карту України на тарілці з радянською символікою, втілюючи агресію, що ігнорує міжнародні норми. Ідея миру тут повністю відсутня як ціннісний орієнтир. Такий візуальний наратив не тільки заперечує концепт *FRIEDEN*, але й показує його витіснення з політичної реальності, де панує право сили.

Рис 3.3.5 [78]

Аналізуючи карикатури, які представляють поняття *FRIEDEN* в німецьких публіцистичних текстах, можна побачити великі зміни в способах візуального зображення теми миру. Художники використовують перебільшення, іронію та гротеск, щоб не тільки показати проблеми сучасної політики, але й запропонувати нові погляди на такі важливі речі як мир, справедливість і міжнародна безпека. В цих малюнках мир вже не виглядає як щось безумовно позитивне, а скоріше пов'язується з недовірою, маніпуляціями або навіть чимось нереальним. Це зміщення від хорошого до критичного розуміння показує, як сильно політичні події змінюють наше уявлення про цінності, які раніше здавалися очевидними. Таким чином, карикатура стає не просто способом коментувати події, але й важливим засобом для розуміння складних соціальних явищ.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі показано, що концепт *FRIEDEN* у публіцистичному дискурсі репрезентується не лише через слова, а й через візуальні засоби — фото, малюнки, символи та карикатури.

Зображення можуть бути автономними (самі передають смисл) або комітативними (підсилюють текст), але в обох випадках вони задають тон сприйняття: акцентують емоції, підказують інтерпретацію, показують авторську позицію.

Особливо у матеріалах про російсько-українську війну мир часто репрезентується «навпаки» — через його втрату: руїни, порожні двори, сцени очікування в укриттях чи повернення з полону змушують відчутти цінність нормальності без прямих декларацій. Іконічні знаки (*голуб, оливкова гілка, «V», «знак миру», кольори*) формують короткий і впізнаваний код, але в сучасному контексті набувають нових відтінків: ідея «миру будь-якою ціною» поступається вимозі справедливого миру, пов'язаного зі свободою та безпекою. Водночас карикатура демонструє критичний вимір концепту: через іронію, гіперболу й гротеск вона викриває маніпуляції, «фальшивий» або нав'язаний мир, повільність рішень, подвійні стандарти.

Отже, візуальна репрезентація *FRIEDEN* — це динамічна, мультимодальна система, де емоційне й раціональне тісно переплетені. Вона не лише доповнює вербальний зміст, а й самостійно формує значення, підсвічує етичні рамки («мир і свобода/справедливість»), допомагає відділити істинний мир від його імітацій і робить медійну розмову про мир більш переконливою, наочною та чутливою до реальності війни.

ВИСНОВКИ

Виконавши всі поставлені у вступі завдання, ми дійшли таких висновків:

У результаті дослідження встановлено, що концепт *FRIEDEN* у німецькомовному публіцистичному дискурсі є складним когнітивним утворенням, яке поєднує логічні, емоційні, культурні й аксіологічні складники. У сучасній когнітивній лінгвістиці концепт розглядається як базова одиниця мислення, що відображає колективний досвід, знання та цінності певної культури. Концепт *FRIEDEN* виступає відображенням не лише стану відсутності війни, а й ширшої ідеї гармонії, безпеки, гідності та справедливості, що формують ядро німецької національної свідомості.

Проаналізовано основні підходи до розуміння поняття «концепт» у когнітивній лінгвістиці. Узагальнення поглядів науковців (О. Селіванової, Т. Космеди, І. Голубовської, А. Приходька, Л. Пасик та ін.) дозволило з'ясувати, що концепт є ментальною одиницею, яка поєднує в собі понятійний, образний та ціннісний компоненти. Його зміст виявляється у взаємодії мовних і позамовних чинників, а мовна форма виступає інструментом матеріалізації когнітивного змісту. Визначено, що концепт *FRIEDEN* має складну структуру, яка поєднує раціональне осмислення миру з емоційно-оцінним та культурно детермінованим сприйняттям цієї цінності.

Зміст і структура концепту *FRIEDEN* у німецькій лінгвокультурі формуються на перетині когнітивних, етичних і соціальних уявлень. У його ядрі містяться семи, пов'язані з ідеями злагоди, спокою, безпеки та розуміння (*Ruhe*, *Eintracht*, *Sicherheit*, *Verständigung*), тоді як периферія охоплює асоціативно-емоційні складники, що відображають людський досвід, пам'ять і ціннісне ставлення до миру. Доведено, що структура концепту має динамічний характер і змінюється залежно від історичного та суспільного контексту.

Особливу увагу приділено дослідженню номінативного поля концепту *FRIEDEN*, до якого належать лексеми, словосполучення, фразеологізми, метафоричні конструкції та контекстуальні синоніми. Їх сукупність створює

багатшарову систему мовних засобів, за допомогою яких відображаються різні смислові рівні поняття миру. У німецькомовному публіцистичному дискурсі номінативне поле концепту формується навколо ключових одиниць *Frieden*, *friedlich*, *Friedensprozess*, *Friedensvertrag* та їх дериватів. Уживання цих одиниць у публіцистиці демонструє тенденцію до переосмислення миру як процесу постійного зусилля й моральної відповідальності, а не як статичного стану.

Встановлено, що у сучасних медіа концепт *FRIEDEN* репрезентується не лише через вербальні, а й у невербальні засоби. Фотографії, малюнки, іконічні символи та карикатури виконують важливу семіотичну функцію, створюючи візуальні інтерпретації миру. У публіцистичному дискурсі ці образи часто апелюють до емоційної сфери читача, передаючи ідею миру через контраст — відображення його втрати, очікування або відродження. Зображення руйнувань, дитячих іграшок серед уламків, людей у сховищах чи моментів повернення військових із полону постають не лише як документальні свідчення війни, а як візуальні коди осмислення цінності миру.

Іконічні символи — голуб миру, оливкова гілка, знак «V», пацифістське коло — зберігають традиційну семантику, але в сучасному контексті набувають нових конотацій. Вони виражають не стільки пасивне прагнення до спокою, скільки активну позицію — відстоювання свободи й гідності. У цьому простежується зміна аксіологічних орієнтирів: концепт *FRIEDEN* трансформується від пацифістського до справедливого, захисного миру, у якому відсутність війни пов'язується з відповідальністю, боротьбою й солідарністю.

Карикатури як специфічна форма публіцистичного висловлення виконують критичну функцію — через іронію, гіперболу й символічну образність вони викривають суперечності між деклараціями про мир і реальними політичними діями. У таких зображеннях концепт *FRIEDEN* набуває глибшого змісту: мир постає не як даність, а як моральна мета, досягнення якої потребує рішучості й відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буковей Т. С. Концепт BEAUTY у сучасному англомовному публіцистичному дискурсі (на матеріалі журнальних статей з beauty magazines) : кваліфікаційна магістерська робота / Т. С. Буковей ; наук. кер. О. М. Гнатковська ; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2023. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10570/%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B9%20%D0%A2.%D0%A1..pdf> (дата звернення: 10.10.2025).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. URL: <https://1531.slovaronline.com/69097-концепт> (дата звернення: 04.10.2025).
3. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ : Логос, 2004.
4. Дріч Ю. С. Номінативне поле концепту «радість» / «печаль» в українській мові : етимолого-культурологічний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2014. № 11. С. 22–26. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22437/Drich.pdf> (дата звернення: 27.09.2025).
5. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2012. 479 с. URL: https://science.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/6/2019/02/monografiyaZahnitkoTeorija_maket_ost.pdf (дата звернення: 11.09.2025).
6. Зикун Н. Сатирична публіцистика Наддніпрянщини в інформаційному просторі України : становлення, розвиток, жанрово-тематичні форми : дис. д-ра наук із соц. ком. : 27.00.04. Львів, 2016. 482 с.
7. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози : монографія. Київ : ВЦ КНЛУ, 2002. 292 с.
8. Ковалюк С. М. Лінгвопрагматичні особливості мовленнєвої маніпуляції в сучасному англо-американському дискурсі (на матеріалі мови мас-медіа) : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови. Запоріжжя, 2016. 222 с. URL:

- http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2016/Kovalyuk_dis-pdf.pdf (дата звернення: 01.10.2025).
9. Космеда Т. А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики : формування і розвиток категорії оцінки. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 349 с.
 10. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Концепт ЖИТТЯ в українській фраземіці : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Дніпропетровськ, 2008. 20 с.
 11. Кравцова Ю. В. Метафорична концептуалізація світу в художньому тексті. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов.* Вип. 10. Київ, 2013. С. 149–159. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6778/Kravtsova.pdf> (дата звернення: 12.12.2025).
 12. Кривко А. О. Особливості сприйняття концепту «SICHERHEIT» – «безпека» у німецькій та українській лінгвокультурах : кваліфікаційна магістерська робота / наук. кер. В. А. Гаманюк ; Криворізький державний педагогічний університет, факультет іноземних мов. Кривий Ріг, 2019. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3461/1/Кривко%20Анна%20квал_роб.pdf (дата звернення: 12.12.2025).
 13. Махачашвілі Р. К. Когнітивні засади формування проекції антропного ядра на англомовну інноваційну лінгвосферу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов.* Вип. 3. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. С. 213–217.
 14. Мельничук О. Д. Концепти як елементи семантики тексту [Електронний ресурс]. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8783/97> (дата звернення: 12.11.2025).
 15. Мунтян Л. В. Актуалізація концепту GLOBALISATION в науковому та мас-медійному дискурсах : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови. Нерівень, 2015. 20 с.

16. Номінативне поле субконцепту ΑΡΡΩΣΤΙΑ у давньогрецькій мові. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*. 2023. Вип. 33, ч. 2. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v33/part_2/23.pdf (дата звернення: 12.12.2025).
17. Пасик Л. А. Об'єктивація та дискурсивна профілізація концепту PARTNERWANL / ВИБІР ПΑΡΤΗΝΕΡΑ (на матеріалі німецької мови) : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2016. 240 с.
18. Пилячик Н. Є. Моделювання фреймового концепту ЯВИЩА ПРИРОДИ у рамках когнітивної лінгвістики [Електронний ресурс]. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». URL: <https://nniif.org.ua/File/17pnemfk.pdf> (дата звернення: 12.12.2025).
19. Приходько А. М. Концептологія дискурсу : апелювання концепту до дискурсів. *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 43–50.
20. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя, 2008. 97 с.
21. Приходько А. Н. Концепти і концептосистеми. Дніпропетровськ : Белая Є. А., 2013. 307 с.
22. Селіванова О. О. Проблеми концептуального моделювання в сучасних мовознавчих студіях. *Лінгвістичні студії*. Черкаси : Брама-Україна, 2006. Вип. 2. С. 7–13.
23. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
24. Семенюк Т. П. Когнітивно-семантичні та прагматичні особливості німецькомовних полікодових текстів (на матеріалі комерційної реклами) : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2017. 20 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/aref/02_2017/Semeniuk_aref.pdf (дата звернення: 25.07.2025).

- 25.Семенюк Т. П. Феномен зображення в системі невербального оформлення письмового повідомлення. *Слов'янський збірник*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. Вип. XVII, ч. 1. С. 391–396. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2458/3/Semenyuk%20fenomen.pdf> (дата звернення: 21.07.2025).
- 26.Семенюк Т. П., Близнюк Л. М. Інтертекстуальний характер полікодових текстів : невербальний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2019. Вип. 8 (76). С. 39–42. URL: [https://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2019/NZ_Filologija_Vyp_8\(76\).pdf](https://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2019/NZ_Filologija_Vyp_8(76).pdf) (дата звернення: 22.08.2025).
- 27.Семенюк Т. П., Усік С. Р. Особливості невербальної версифікації концепту COVID-19 у сучасних засобах масової інформації Німеччини. *Філологічні науки*. 2022. № 5 (1). С. 267–272. DOI: 10.32782/2710-4656/2022.5.1/43. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/part_1/5-1_2022.pdf (дата звернення: 12.09.2025).
- 28.Семьонова Н. В. Концептосистема художнього простору Роберта Бернса : магістерська робота / наук. кер. А. М. Приходько ; Нац. ун-т «Запорізька політехніка». Запоріжжя, 2020. 267–272 с. URL: <https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a979c86-fddd-4704-8baa-7117197b7820/content> (дата звернення: 22.09.2025).
- 29.Структура й основні типи концепту [Електронний ресурс]. *Всеукраїнська інтернет-конференція на сайті кафедри німецької філології ДПУ ім. М. П. Драгоманова*. URL: <https://nimfilmdpu.mozello.com/vseukrainska-nternet-konferencja/page-1/params/post/1338425/struktura-j-osnovn-tipi-konceptu> (дата звернення: 12.10.2025)
- 30.Фрасинюк Н. І. Концепт, поняття, значення у їх взаємозв'язку та взаємодії. *Педагогічний альманах*. 2021. № 4 (2). С. 75–80. DOI: 10.32838/2710-4656/2021.4-2/12.

- 31.Шарапановська Ю. В. Засади вивчення концепту в лінгвістиці [Електронний ресурс]. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <https://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v34/25.pdf> (дата звернення: 12.10.2025).
- 32.Шевченко І. С. Підходи до аналізу концепту у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Вісник Харківського національного університету*. 2006. № 725. С. 192–195.
- 33.Шевченко Л. Л. Методика концептуальних досліджень. *Науковий вісник Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов*. 2020. Вип. 25. С. 284–292. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22004/Shevchenko.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).
- 34.Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики : енциклопедичний словник для фахівців. Київ : Арттек, 1998. 336 с.
- 35.Barden Ph. Decoded. The Science Behind Why We Buy. USA : Wiley, 2013. 288 p.
- 36.Blank A. Words and Concepts in Time: Towards Diachronic Cognitive Onomasiology. *Words in Time. Diachronic Semantics* / R. Eckardt (ed.). Berlin ; New York, 2003. P. 37–65.
- 37.Brücken bauen für Frieden. *Frankfurter Neue Presse*. 2024. URL: <https://www.fnp.de/frankfurt/bruecken-bauen-fuer-frieden-93081172.html> (дата звернення: 02.10.2025).
- 38.Die Ukraine soll in Frieden und Freiheit leben – Erklärung „Frauen für den Frieden“. *Robert-Havemann-Gesellschaft e.V.* URL: <https://www.havemann-gesellschaft.de/beitraege/die-ukraine-soll-in-frieden-und-freiheit-leben-erklaerung-frauen-fuer-den-frieden/> (дата звернення: 02.10.2025).
- 39.Die Ukraine verdient Frieden. Die Ukraine verdient die Gerechtigkeit. *Zeitgeschichte Online*. URL: <https://zeitgeschichte-online.de/themen/die-ukraine-verdient-frieden-die-ukraine-verdient-die-gerechtigkeit> (дата звернення: 03.10.2025).
- 40.Duden. Das Wörterbuch der deutschen Sprache [Електронний ресурс].URL: <https://www.duden.de/woerterbuch> (дата звернення: 03.10.2025).
- 41.Elsner. Gerechter Friede nicht ohne Selbstbestimmungsrecht der Ukraine. *katholisch.de : Das katholische Nachrichtenportal*. 2025. URL:

- <https://www.katholisch.de/artikel/52310-elsner-gerechter-friede-nicht-ohne-selbstbestimmungsrecht-der-ukraine> (дата звернення: 04.10.2025).
42. Friede – Synonyme. *Duden Online* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.duden.de/synonyme/Friede> (дата звернення: 05.10.2025).
43. Frieden – Synonyme. *OpenThesaurus* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.openthesaurus.de/synonyme/Frieden> (дата звернення: 05.10.2025).
44. Friedensabkommen. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dwds.de/wb/Friedensabkommen> (дата звернення: 05.10.2025).
45. Friedensbewegung. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dwds.de/wb/Friedensbewegung> (дата звернення: 05.10.2025).
46. Friedensbewegung in der Ukraine und in Russland. *FriedensForum / Netzwerk Friedenskooperative* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.friedenskooperative.de/friedensforum/artikel/friedensbewegung-in-der-ukraine-und-in-russland> (дата звернення: 05.10.2025).
47. Friedensprozess. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dwds.de/wb/Friedensprozess> (дата звернення: 05.10.2025).
48. Friedensvertrag. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dwds.de/wb/Friedensvertrag> (дата звернення: 05.10.2025).
49. Friedensverhandlung. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dwds.de/wb/Friedensverhandlung> (дата звернення: 05.10.2025).
50. IDEA. Kriegsschrott aus der Ukraine wird Teil einer Friedensglocke. 2024. URL: <https://www.idea.de/artikel/kriegsschrott-aus-der-ukraine-wird-teil-einer-friedensglocke> (дата звернення: 06.10.2025).

51. Instagram : відео [Електронний ресурс]. URL: <https://www.instagram.com/reel/DGgKF7xNQk-/?igsh=OGtwZXF6cj12bHlw> (дата звернення: 06.10.2025).
52. Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 21. Aufl. Berlin : de Gruyter, 1975. 872 S. URL: <https://archive.org/details/etymologisches00klug/page/125/mode/1up?q=Frieden> (дата звернення: 07.10.2025).
53. Konrad-Adenauer-Stiftung. Zukunft der Ukraine: Fauler Frieden oder nachhaltige Konfliktlösung? *Die Politische Meinung*. URL: <https://www.kas.de/de/web/die-politische-meinung/blog/detail/-/content/zukunft-der-ukraine-fauler-frieden-oder-nachhaltige-konfliktloesung> (дата звернення: 07.10.2025).
54. Krieg gegen die Ukraine: Philipp Ther über historische Parallelen. *Rudolphina – Das Online-Magazin der Universität Wien*. URL: <https://rudolphina.univie.ac.at/krieg-gegen-die-ukraine-philipp-ther-ueber-historische-parallelen> (дата звернення: 03.10.2025).
55. Langacker R. W. Concept, Image and Symbol. 1991. X, 395 p.
56. Marguier A. Ukraine nach der Wahl – Poroschenko und das Pulverfass. *Cicero*. 2014. URL: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/ukraine-nach-der-wahl-poroschenko-und-das-pulverfass/57663> (дата звернення: 16.09.2025).
57. Neuapostolische Kirche Westdeutschland [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nak-west.de> (дата звернення: 19.09.2025).
58. Putin bringt UN-Übergangsverwaltung für Ukraine ins Spiel. *DW (Deutsche Welle)* [Електронний ресурс]. 07.03.2024. URL: <https://www.dw.com/de/putin-bringt-un-%C3%BCbergangsverwaltung-f%C3%BCr-ukraine-ins-spiel/a-72067999> (дата звернення: 19.09.2025).
59. Renovabis. Schwartz zu Krieg in der Ukraine – Frieden ja, aber nicht um jeden Preis. *Vatican News*. 2025. URL: <https://www.vaticannews.va/de/kirche/news/2025-02/renovabis-schwartz-ukraine-krieg-frieden-usa-russland-deal.html> (дата звернення: 19.09.2025).

60. Steinmeier F.-W. Interview für die Sendung „hr1-Ortszeit“. *Der Bundespräsident – Reden und Interviews*. 16.03.2025. URL: <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Frank-Walter-Steinmeier/Interviews/2025/250316-HR1-Ortszeit-Hessen.html> (дата звернення: 18.10.2025).
61. Steinmeier F.-W. Kondolenz zum Tod von Marian Turski. *Der Bundespräsident – Pressemitteilungen*. 19.02.2025. URL: <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2025/02/250219-Kondolenz-Turski.html> (дата звернення: 10.09.2025).
62. Steinmeier F.-W. Rede bei der Bundesversammlung am 13. Februar 2022. *Bundespraesident.de : Offizielle Webseite des Bundespräsidenten*. URL: <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Frank-Walter-Steinmeier/Reden/2022/02/220213-Bundesversammlung.html> (дата звернення: 11.09.2025).
63. Steinmeier F.-W. Weihnachtsansprache 2022. *Der Bundespräsident – Reden und Interviews*. 25.12.2022. URL: <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Frank-Walter-Steinmeier/Reden/2022/12/221225-Weihnachtsansprache-2022.html> (дата звернення: 10.09.2025).
64. Trump: Friedensabkommen für Ukraine „ziemlich bald oder gar nicht“. *Euronews (Deutsch)*. 28.02.2025. URL: <https://de.euronews.com/2025/02/28/trump-friedensabkommen-fur-ukraine-ziemlich-bald-oder-gar-nicht> (дата звернення: 07.09.2025).
65. Trump, Putin und der Frieden in der Ukraine. *Salzburger Nachrichten*. 2025. URL: <https://www.sn.at/politik/weltpolitik/trump-putin-frieden-ukraine-173467591> (дата звернення: 07.09.2025).
66. Ukraine, Verhandlungen, USA, Russland – Podcast. *ZEIT Online*. 2025. URL: <https://www.zeit.de/politik/2025-03/ukraine-verhandlungen-usa-russland-podcast> (дата звернення: 08.09.2025).

67. Ukraine und die Freiheit: Warum der Westen einen langen Atem braucht. *Der Pragmaticus*. URL: <https://www.derpragmaticus.com/r/ukraine-freiheit> (дата звернення: 08.09.2025).
68. Ukrainische Bischöfe warnen vor ungerechtem Frieden. *domradio.de : Katholische Nachrichten*. URL: <https://www.domradio.de/artikel/ukrainische-bischoefe-warnen-vor-ungerechtem-frieden> (дата звернення: 10.08.2025).
69. USA, Russland und der Ukraine-Krieg: Kommt mit Trump der Friede? *Kurier.at : Politik Ausland*. URL: <https://kurier.at/politik/ausland/ukraine-krieg-russland-usa-friede-trump/403013258> (дата звернення: 12.09.2025).
70. Willy Brandt – Zitate. *Willy-brandt.de : Offizielle Webseite*. URL: <https://willy-brandt.de/willy-brandt/reden-zitate-und-stimmen/zitate/> (дата звернення: 12.09.2025).
71. Worte des Friedens. *Schäfer SAC : Wiki-Plattform*. URL: <https://schaefer-sac.de/wiki> (дата звернення: 12.09.2025).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

72. Білий прапор [Електронний ресурс]. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Білий_прапор (дата звернення: 12.10.2025).
73. Голуб миру [Електронний ресурс]. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Голуб_миру (дата звернення: 11.10.2025).
74. Курков А. War, loss and the unravelling of certainties, as Trump and Putin push Ukraine to the brink. *VoxEurop*. 24.02.2025. URL: <https://voxeurop.eu/de/andrei-kurkov-krieg-ukraine-putin/> (дата звернення: 11.10.2025).
75. Метро Києва знову перетворилося на укриття: як люди переживали масовану атаку РФ (фото та відео). *Telegraf*. 26.08.2024. URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/ukraina/2024-08-26/5868805-metro-kieva-znovu-peretvorilosya-na-ukrittya-yak-lyudi-perezhivali-masovanu-ataku-rf-foto-ta-video> (дата звернення: 11.10.2025).

76. Наймасовіше убивство дітей: в ООН зробили заяву щодо удару РФ по Кривому Рогу. *RFI Україна*. 07.04.2025. URL: <https://www.rfi.fr/uk/україна/20250407> (дата звернення: 11.10.2025).
77. Dove symbol of peace in colors of Ukrainian flag. *Depositphotos* [Електронний ресурс]. URL: <https://depositphotos.com/ua/vector/dove-symbol-peace-colors-ukrainian-flag-568299024.html> (дата звернення: 11.10.2025).
78. Kommentar – Ukraine-Konflikt: Putin bleibt auf Kriegskurs. *Onetz.de*. URL: <https://www.onetz.de/deutschland-welt/kommentar-ukraine-konflikt-putin-kriegskurs-id3420747.html> (дата звернення: 11.10.2025).
79. Kostas Koufogiorgos. Waffen mit großer Reichweite für die Ukraine [Електронний ресурс]. 18.11.2024. URL: <https://www.koufogiorgos.de/waffen-mit-grosser-reichweite-fuer-die-ukraine/> (дата звернення: 10.11.2025).
80. OBM Mike Schubert: „Sie haben unsere volle Solidarität“. *Landeshauptstadt Potsdam*. URL: <https://www.potsdam.de/de/obm-mike-schubert-sie-haben-unsere-volle-solidaritaet> (дата звернення: 10.10.2025).
81. Ö: Eine Viertelstunde für den Frieden – Schulen setzten Friedenszeichen. *Vatican News* : *Kirche-Welt*. 17.05.2022. URL: <https://www.vaticannews.va/de/kirche/news/2022-05/oe-schulen-setzten-friedenszeichen.html> (дата звернення: 10.10.2025).
82. Расуфа [Електронний ресурс]. *Вікіпедія* : *вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Расуфа.svg> (дата звернення: 11.10.2025).
83. Russia allegedly ratchets up war crime executions of Ukrainian POWs: “Instructions are being issued”. *New York Post*. 22.12.2024. URL: <https://nypost.com/2024/12/22/world-news/russia-allegedly-ratches-up-war-crime-executions-of-ukrainian-pows-instructions-are-being-issued/> (дата звернення: 12.10.2025).
84. Save Ukraine #StopWar. *Camera di Commercio Italiana per l’Ucraina*. 28.03.2022. URL: <https://www.ccipu.org/ua/news/save-ukraine-stopwar> (дата звернення: 12.10.2025).

- 85.Schwabe A. „Gegen das Recht des Stärkeren“. *Publik-Forum.de*. 09.03.2022. URL: <https://www.publik-forum.de/menschen-meinungen/kein-recht-des-staerkeren> (дата звернення: 12.10.2025).
- 86.Sign language K [Електронний ресурс]. *Вікісховище : медіафайли вільного доступу*. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Файл:Sign_language_K.svg (дата звернення: 12.10.2025).
- 87.Ukraine ace F-16 pilot “killed in friendly fire” after Russian attack on airbase. *Daily Mail*. 07.10.2024. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-13800869/Ukraine-ace-F-16-pilot-died-airbase-attack-friendly-fire-anti-aircraft-Russian.html> (дата звернення: 12.10.2025).
- 88.Ukraine targets airfield in south Russia with drones. *Nation.com.pk*. 09.06.2024. URL: <https://www.nation.com.pk/09-Jun-2024/ukraine-targets-airfield-in-south-russia-with-drones> (дата звернення: 12.10.2025).
89. Ukraine-Krise: Frieden – alle Optionen auf dem Tisch. *NEL Cartoons : kirche.nelcartoons.de*. 24.02.2022. URL: <https://www.nelcartoons.de/2022/02/ukraine-krise-frieden-alle-optionen-auf-dem-tisch-erkWpa> (дата звернення: 12.10.2025).
- 90.Vector icon: olive branch, olives, oil sign, symbol peace, Greek [Електронний ресурс].Depositphotos. URL: <https://depositphotos.com/ua/vector/vector-icon-olive-branch-olives-oil-sign-symbol-peace-greek-326258276.html> (дата звернення: 12.10.2025).